

**БЪЛГАРСКИ
ЧЕРВЕН КРЪСТ**

Министерство на външните работи

**МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО
И ПРИЛАГАНЕТО МУ В
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

Преглед и оценка на съответствието на българското
законодателство и националните мерки за
прилагане на международното хуманитарно право

**Издание на Българския Червен кръст и
Министерството на външните работи на Република България, 2021 г.**

Настоящото издание е свидетелство за съвместните усилия на българската държава, академичната общност и Българския Червен кръст, насочени към прилагането на мерки на национално ниво, в областта на Международното хуманитарно право (МХП).

То се реализира с подкрепата на регионалната делегация на Международния комитет на Червения кръст (МКЧК) в гр. Белград. МКЧК не носи отговорност за каквато и да е употреба на информацията, която се съдържа. Публикацията отразява единствено мнението на авторите.

Уважаеми дами и господа,

Първият доклад „Преглед и оценка на съответствието на българското законодателство и националните мерки за прилагане на международното хуманитарно право“ е изготвен от работна група експерти от националните институции, академичните среди, международни и неправителствени организации и представлява актуален обобщен, цялостен преглед на съответствието на националното законодателство с международните ангажменти в областта на международното хуманитарно право. Този текст може да бъде използван от законодатели, експерти по международни отношения, юристи, военнослужещи, студенти и научни изследователи. Заедно с Българския Червен кръст Ви представяме резюме на доклада, благодарение на което специфичната хуманитарна проблематика ще достигне до българската общественост на

достъпен език.

Съгласна съм с Генералния секретар на ООН, който скоро използва метафората за „перфектната буря“, пред която през 2020 г. беше изправено международното сътрудничество, а бих казала и хуманитарната дейност.

На този труден фон, България през 2020 г. за първи път подготви всеобхватен преглед на прилагането на международното хуманитарно право, даде препоръки за подобряване на спазването на тези норми и предприе конкретни стъпки за тяхното популяризиране. Изказвам благодарност към Българския Червен кръст за съвместната ни работа по Резюмето на доклада и се надявам да продължим активното сътрудничество в служба на международното хуманитарно право.

Екатерина Захаријева, заместник министър-председател по правосъдната реформа и министър на външните работи

Уважаеми дами и господа,

Международното хуманитарно право (МХП) е създадено да служи на основните хуманитарни интереси на хората, засегнати от въоръжен конфликт, както и да установи поредица от неприкосновени стандарти на човечеството за опазване и защита на неговите изконни ценности.

На всеки четири години, държавите – страни по Женевските конвенции и Международното движение на Червения кръст и Червения полумесец, разглеждат Доклад за предизвикателствата пред МХП. Последният такъв, от 2019 г., се фокусира върху: урбанизация на войната - нови технологии за водене на война; нуждите на цивилните във все по-продължителни конфликти; МХП и недържавни въоръжени групи; тероризъм, мерки за борба с тероризма и МХП; климат, въоръжен конфликт и природната среда – насърчаване и повишаване на уважението към нормите на МХП.

Убеден съм, че създаването на Националния комитет по МХП и извършването на Прегледа на българското законодателство, предмет на тази публикация, са правилните стъпки за изпълнението на изключително отговорния хуманитарен ангажимент, поет с присъединяването на България към Женевските конвенции от 1949 г. и с приетата Резолюция 1 „Завръщане на МХП у дома: Пътна карта за по-добро национално прилагане на МХП“ от 2019 г.

Акад. Христо Григоров, д-р х.к., председател на Българския Червен кръст

МЕЖДУНАРОДНО ХУМАНИТАРНО ПРАВО И ПРИЛАГАНЕТО МУ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕГЛЕД И ОЦЕНКА ЗА СЪОТВЕТСТВИЕТО НА БЪЛГАРСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И НАЦИОНАЛНИТЕ МЕРКИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ:

Настоящата публикация е съкратен вариант на доклада „Преглед и оценка на съответствието на българското законодателство и националните мерки за прилагане на международното хуманитарно право“, изготвен под егидата на Националния комитет по международно хуманитарно право с ръководител заместник министър-председателят по правосъдната реформа и министър на външните работи Екатерина Захариева.

Докладът е първият по рода си цялостен и актуален преглед, изготвен от Експертната работна група към Националния комитет, ръководена от посланик Пламен Бончев, като Генерален директор по глобални въпроси, МВнР, в периода 2016-2020 г. Той е резултат от професионалната работа на значителен брой експерти от различни сфери на държавното управление и от институции с различна компетентност, както и от академичните среди.

Докладът потвърждава, че международното хуманитарно право не е загубило своята актуалност, въпреки че се е обособило преди векове като право по време на война и военни действия. Впоследствие се развива като право приложимо при въоръжени конфликти, както с международен, така и с немеждународен характер.

Динамичната и все повече усложняваща се международна обстановка, поради регионалните конфликти и тяхното разрастване, миграционните вълни, съвременните средства за водене на война, променя стандартите за защита на гражданското население. Нараства значението на специалната закрила за уязвимите категории лица - деца, жени, болни и ранени, както и за журналистите, медицинския и хуманитарния състав.

По-значима става ролята на законодателите с оглед по-нататъшна ратификация на международните инструменти в сферата на хуманитарното право, на правителствата - за актуализиране на техните политики в тази чувствителна сфера пред новите предизвикателства за опазване на мира и сигурността в глобалния свят, за предотвратяване и разрешаване на конфликтите. Следва да се отбележи и нарастващата роля в тази сфера на въоръжените сили, полицията, хуманитарните организации като Червения кръст и Червения полумесец, на медиите и социалните мрежи.

Продължава да е актуална тенденцията международното хуманитарно право да се разглежда съвкупно с международните права на човека и с прилагането на международното наказателно право. Няма давност за военни престъпления, престъпления против човечеството, геноцид и други деяния, квалифицирани като престъпни според международните договори. Жертвите и потърпевшите от военните конфликти се нуждаят от правосъдие за изгърпяното от тях, техните близки, тяхната общност, тяхната страна.

Още си спомням майката, която беше защитен свидетел, но се отказа от тази възможност, по едно от делата в Съда на Босна и Херцеговина, в което участвах като международен съдия. Подсъдимият беше обвинен за военни престъпления. Тази майка търсеше своя син и своята дъщеря, изчезнали по време на конфликта през 1992-1995 г., когато са били задържани в училище, превърнато в затвор, под

командването на обвиняемия и който лично я уверявал, че те са добре и тази вечер ще се приберат. И майката се обърна към него с думите: „Сине (СИНЕ!), къде са моите деца, кога ще се върнат?“ Това е частица от свидетелствата за жестоката реалност в света на военните конфликти.

Международното хуманитарно право и прилагането му в националните законодателства е огромно международноправно задължение на държавата. Република България е покрила значимите международни стандарти и с незначителни изключения, както се вижда от прегледа, е ратифицирала международните инструменти в тази област и те са влезли в сила. Нещо повече, съгласно Конституцията от 1991 г., те са част от вътрешното право. От прегледа също се вижда, че България е инкорпорирала в националното законодателство значителен брой мерки, които да гарантират прилагането на международното хуманитарно право.

За мен беше чест и професионално удовлетворение да подготвя този текст в съкратения му вид, да бъде представен на широка аудитория и да послужи на работещите в сферата на дипломацията, международното право, хуманитарната област, на всеки, който проявява интерес и би искал да получи актуална информация за международното хуманитарно право и приложението му в Република България.

Декември 2020 г.

Доц. д-р Снежана Ботушарова

Експерт от Експертната група към Националния комитет по международно хуманитарно право

Съдия в Европейския съд по правата на човека (1998-2008)

Международен съдия в Съда за Босна и Херцеговина, Отделение за военни престъпления (2008-2009)

Международен съдия в Конституционния съд на Косово (2009-2018)

„1. В тези конфликтни ситуации международното хуманитарно право, международната закрила на правата на човека и международното бежанско право продължават да се прилагат и трябва да се спазват от всички страни и участници, за да се осигури ефективна защита на засегнатото от конфликти население ...

67. ...Когато конфликтите не могат да бъдат предотвратени или разрешени, е наложително колективно, страните в конфликта, държавите-членки, Организацията на обединените нации и гражданското общество, да засилят защитата на цивилните. Най-общо казано това означава да се гарантира спазването на закона при всякакви обстоятелства и отговорност за сериозни нарушения. Инструментите, необходими за постигане на това, вече съществуват и са налични. Това, което е необходимо повече от всякога, е политическата воля и ангажимент да се даде приоритет на защитата на цивилните, за да се гарантира, че тя ще стане осезаема реалност за засегнатите от въоръжен конфликт днес и в бъдеще.“¹

Антониу Гутериш, генерален секретар на ООН, Доклад „Закрила на цивилното население“ пред СС на ООН, 6 май 2020 г.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Необходимостта от преглед на съответствието на националното законодателство и националните мерки за прилагане на международното хуманитарно право (МХП) е практика в редица държави поради актуалността на темата. Такъв цялостен актуален преглед на българското законодателство и на националните мерки по прилагане на МХП на практика липсва досега. Това е свързано с факта, че националните мерки по прилагането на МХП са в областта на различни секторни политики и от сферата на компетентност на различни институции.

В резултат на прегледа бе изготвена и оценка за степента на изпълнение на задълженията на Република България като страна по международните договори в областта на МХП, както и при необходимост да се идентифицират последващи мерки, с които да се гарантира съответствието на българското законодателство с тези международни договори.

Докладът може да послужи като основа за изготвяне на национални позиции, при подготовката на национални доклади пред международни организации, при преценка за присъединяването на България към други конвенции, протоколи и пр.

II. НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО (ведомства, институции и национални механизми)

1.1. Национален комитет по международно хуманитарно право

Национални комитети по международно хуманитарно право съществуват в 112 страни по света и в 20 от 28-те държави членки на ЕС. Те имат основната функция да подпомагат държавите-членки в изпълнението на Женевските конвенции от 1949 г. и Допълнителните протоколи към тях. Международният комитет на Червения кръст (МКЧК) в Женева препоръчва и насърчава създаването на национални комитети в областта на МХП.

Националният комитет по международно хуманитарно право (НК МХП) е създаден с Постановление на Министерския съвет №35 от 28 февруари 2019 г.² Сред основните задачи на новосъздадения комитет е да подпомага координацията между отделните национални институции с компетенции по прилагането на националните мерки по МХП.

Ръководител на НК МХП е г-жа Екатерина Захариева, заместник министър-председател по правосъдната реформа и министър на външните работи на Република България, а заместник-председател е г-н Атанас Запрянов, заместник-министър на отбраната. В състава на НК МХП участват ресорните заместник-министри на министерствата на правосъдието, на вътрешните работи, на образованието и науката, на здравеопазването, на труда и социалната политика, на културата, на

1 Доклад на ГС на ООН пред СС на ООН „Protection of civilians in armed conflict“ S/2020/366 / 6 май 2020 г.

2 Постановление на Министерския съвет №35/28.02.2019 г., обн. ДВ, бр. 19 от 5.03.2019 г.

околната среда и водите, на регионалното развитие и благоустройството, на икономиката, както и председателят на Държавната агенция за бежанците, председателят на Държавната агенция за закрила на детето и председателят на Българския Червен кръст.

В работата на Националния комитет важна роля имат и представителите на академичните среди, на независими институции като омбудсмана на Република България, представители на неправителствени организации, международни организации и други.

Съгласно чл. 2 от Постановлението на МС Комитетът е мултидисциплинарен и междуведомствен орган с консултативен характер по въпросите на МХП. Негови основни правомощия са: да консултира и подпомага компетентните държавни институции в прилагането на МХП, включително и при вземането на решения в тази област; да изготвя становища и доклади за съответствието на националното законодателство с международни актове в областта на МХП, както и препоръчва действия в съответствие с националното законодателство и приетите от Европейския съюз „Насоки за утвърждаване на спазването на МХП“; да популяризира МХП и да участва в различни форми на международно сътрудничество в тази област.

1.2. Експертни работни групи към НК по МХП

С Постановление № 35 на МС от 28 февруари 2019 г. се предвиди възможността да бъдат създавани експертни работни групи към НК МХП които да подпомагат експертно неговата дейност по различни теми в областта на МХП. На своето първо заседание НК МХП реши да създаде **експертна работна група**, която да извърши **преглед за съответствието на българското законодателство с международните актове в областта на МХП** в направления като: закрила на хуманитарния и здравен персонал, оказване на медицински грижи при извънредни ситуации, включително природни бедствия, регламентирано използване на методите и средствата за водене на конфликт, закрила на културните ценности, опазване на околната среда и други. **В резултат на прегледа бе извършена и оценка** на националните мерки за прилагане на МХП, както и на мерките, които е необходимо да бъдат предприети за привеждане на националното законодателство в съответствие с международните договори. Експертната Работна група включи широк кръг експерти от държавни ведомства, независими институции, академични среди, представители на неправителствения сектор и др., които имат познания и опит в областта на МХП.

III. СЪОТНОШЕНИЕ НАЦИОНАЛНО ПРАВО - МЕЖДУНАРОДНО ПУБЛИЧНО ПРАВО

Съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България³ международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат. По отношение на необнародваните международни договори Решение № 7 на Конституционния съд на Република България⁴ постановява, че международните договори, ратифицирани и влезли в сила за Република България, но необнародвани в „Държавен вестник“, не са част от вътрешното право на страната, освен ако са приети и ратифицирани преди сега действащата Конституция и по съществуващия при ратификацията им ред обнародването им не е било задължително. Съгласно цитираното решение заварените международни договори при сегашната Конституция, сключени при спазване на тогавашното законодателство и установения от него ред за ратификация, за чието обнародване не е съществувало задължение, стават част от вътрешното законодателство на страната, но нямат предимство по смисъла на чл. 5, ал. 4 от Конституцията пред нормите на вътрешното законодателство - такова предимство придобиват от момента на обнародването.

Същевременно, като субект на МХП, Република България следва да спазва задължението за добросъвестно изпълнение на договора, което е закрепено в чл. 26 от Виенската конвенция за правото на договорите от 1969 г. (ВКПД), който гласи, че „Всеки действащ договор е задължителен

3 Конституция на Република България, обн., ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г., в сила от 13.07.1991 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр.100 от 18.12.2015 г.

4 Тълкувателно решение № 7 от 2 юли 1992 г. по к.д. № 6/92 г., Обн. ДВ, бр. 56 от 10.07.1992 г..

за страните по него и трябва добросъвестно да се изпълнява от тях.”, както и да не се позовава на разпоредбите на вътрешното право като основание за неизпълнение на международния договор (чл. 27 от ВКПД).

IV. НАЦИОНАЛНИ МЕРКИ ЗА ПРИЛАГАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО

1. Правна рамка

1.1. Участие в договори в областта на международното хуманитарно право

Прегледът и оценката обхващат международните актове в областта на МХП и националната правна рамка и мерките на национално ниво, предприети за тяхното изпълнение.

Прегледът обхваща участието на България в следните международни договори:

- Женевските конвенции от 1949 г. и техните Допълнителни протоколи от 1977 г.⁵;
- Хагската конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 14 май 1954 г. и двата протокола към нея от 1954 г. и 1999 г.;
- Конвенцията за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологически (биологически) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване от 10 април 1972 г.;
- Конвенцията за забрана на военното или всяко друго враждебно използване на средства за въздействие върху природната среда от 10 декември 1976 г.;
- Конвенцията за забрана или ограничаване употребата на определени видове конвенционални оръжия, които могат да се смятат за нанасящи прекомерни увреждания или имащи неизбирателно действие от 10 октомври 1980 г. и нейните 5 протокола;
- Конвенцията за правата на детето от 20 ноември 1989 г.;
- Конвенцията за забрана на разработването, производството, натрупването и употребата на химическо оръжие и за неговото унищожаване от 13 януари 1993 г.;
- Конвенцията за забрана на употребата, складирането, производството и трансфера на противопехотните мини и за тяхното унищожаване от 18 септември 1997 г. (т.нар. Отавска конвенция);
- Римския статут на Международния наказателен съд, приет на 17 юли 1998 г.;
- Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжен конфликт от 25 май 2000 г.; и
- Конвенцията за касетъчните боеприпаси от 2008 г.

Прегледът обхваща в по-малка степен Хагските конвенции от 18 октомври 1907 г., които не са ратифицирани от Република България.

Република България е страна по основните договори, свързани с МХП (вж. Приложение 2). Единственото по-значимо изключение е Международната конвенция за защита за всички хора от насилствено изчезване, която е подписана от Република България, но не е ратифицирана. България не е подписала и ратифицирала Конвенцията на ООН срещу набирането, използването, финансирането и подготовката на наемници. Съответно в Наказателния кодекс не са предвидени изрични състави за търсене на наказателна отговорност за наемничеството и насилственото изчезване.

5 Женевска конвенция от 12.08.1949 г. за подобряване участието на ранените и болните в действащите въоръжени сили (Първа Женевска конвенция); Женевска конвенция от 12.08.1949 г. за подобряване участието на ранените, болните и претърпелите корабкрушение от състава на морските въоръжени сили (Втора Женевска конвенция); Женевска конвенция от 12.08.1949 г. относно третирането на военнопленниците (Трета Женевска конвенция); Женевска конвенция от 12.08.1949 г. относно закрилата на цивилните лица във време на война (Четвърта Женевска конвенция). По-нататък в текста, ще се реферира към тях съответно като Първа, Втора, Трета, Четвърта Женевска конвенция. Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12.08.1949 г. относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти (Протокол I), Женева, 8 юни 1977 г.; Допълнителен протокол към Женевските конвенции от 12.08.1949 г. относно защитата на жертвите на въоръжени конфликти с немеждународен характер (Протокол II), Женева, 8 юни 1977 г. По-нататък в текста, ще се реферира към тях съответно като Първи и Втори допълнителен протокол.

1.2. Основни политически и други ангажменти, свързани с прилагането на МХП, поети от Република България

През последните години България се присъедини към някои глобални инициативи и партньорства, свързани с прилагането на МХП.

А. Призив за действие за защита от насилие, основаващо се на пола, в извънредни ситуации

България се присъедини към Призива за действие, инициатива на Обединеното кралство и Швеция от 2013 г., през април 2018 г., по време на българското председателство на Съвета на ЕС. Призивът за действие си поставя следните три основни цели за защита от насилие, основаващо се на пола, в извънредни ситуации: 1) създаване на специализирани програми от самото начало на извънредната ситуация; 2) интегриране и прилагане на действия за намаляване на рисковете от насилие, основаващо се на пола, във всички нива и сектори на хуманитарната дейност; 3) интегриране на равенството между половете и овластяването на жените и момичетата в хуманитарната дейност.

България е поела следните два доброволни ангажмента в рамките на приетата Пътна карта за периода 2016-2020 г.:

- систематично включване на темата в официални национални документи и предоставяне на информация по нея на различни национални форуми с цел да се получат необходимите познания за предприемане на действия по предотвратяване и отговор на насилие, основаващо се на пола, в извънредни ситуации;
- систематично въздействие за включване на темата в релевантни международни политически процеси, инициативи и форуми.

За изпълнение на тези ангажменти министърът на външните работи одобри Национален план за действие за изпълнение на поетите от България ангажменти. Планът съдържа конкретни цели и мерки, главно от страна на МВнР, но в тясно сътрудничество с други компетентни държавни институции. Националният координационен механизъм по правата на човека ще извършва ежегодно преглед на изпълнението на Националния план за действие и ще дава задължителни препоръки.

Б. Харта за включване на хората с увреждания в хуманитарни дейности

През март 2018 г. България се присъедини също към **Хартата за включване на хората с увреждания в хуманитарни дейности**, приета по време на Световната среща на върха по хуманитарните въпроси в Истанбул през май 2016 г. Това съответства на активната политика на държавата по отношение на правата на хората с увреждания и тяхната защита в условията на безпрецедентно големия брой хуманитарни кризи по света, където те са особено уязвими.

Хартата има за цел да подобри условията на живот на хората с увреждания в ситуации на въоръжени конфликти, извънредни хуманитарни ситуации и природни бедствия като хуманитарната дейност следва да се съобрази с техните специфични потребности и с бариерите, пред които тези хора са изправени при предоставяне на помощ, защита и подкрепа за възстановяване.

Хартата цели също да не се допусне дискриминация по отношение на хората с увреждания и да се изработят и прилагат глобални политики. Независимо, че тя няма правнообвързващ характер, за България тя е силен политически ангажмент в тази сфера на хуманитарното право.

В. Национален план за действие относно „Жени, мир и сигурност“ в изпълнение на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН от 2000 г.

Резолюция 1325 на СС на ООН от 2000 г. е първият международен документ, който подчертава важната роля на жените и момичетата в предотвратяването и разрешаването на конфликти, мирните преговори, изграждането на мира и пост-конфликтното възстановяване и управление.

За постигане на целите на Резолюция 1325, през 2004 г. Съветът за сигурност призова държавите да изготвят национални планове за нейното прилагане, в които да залегнат различни аспекти на равенството между жените и мъжете във всички области на политиката за изграждане на мира, включително конкретни проекти и програми.

Насърчаването на активната роля на жените за поддържането на международния мир и сигурност заема важно място във външната политика и в политиката на България в областта на сигурността и отбраната. В рамките на първото българско председателство на Съвета на ЕС темата бе приоритетна за страната ни. Република България е съавтор на Резолюция 1325 и придава сериозна значимост на въпросите, свързани с равноправието на жените във всички области на общественно-политическия, икономическия и социалния живот.

На заседание на Националния координационен механизъм по правата на човека през декември 2018 г. бе взето решение МВнР да финализира и да внесе в Министерския съвет проект за **Национален план за действие относно „Жени, мир и сигурност“** (НПД) в изпълнение на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност (СС) на ООН от 2000 г.

МВнР инициира изготвянето на НПД (2020-2025), приет от Министерски съвет през март 2020 г. В Плана важно място заемат предоставяните помощи за развитие и хуманитарна помощ по линия на политиката на сътрудничество за развитие. Планът е изработен в консултации с Република Ирландия, една от водещите страни в прилагането на Дневен ред „Жени, мир и сигурност“.

Г. Политическа декларация за защита на медицинския персонал и оказваната медицинска помощ по време на въоръжен конфликт

След консултиране с членовете на НК МХП, министърът на външните работи заяви присъединяването на Република България към Политическата декларация от 2017 г. за защита на медицинския персонал и оказваната медицинска помощ по време на въоръжен конфликт.

Д. Хуманитарен призив за действие за подкрепа на МХП

Призивът за действие за подкрепа на МХП е предложен от Германия и Франция. В него се съдържат конкретни практически мерки и действие, които да подпомогнат пълноценното прилагане на МХП, включително и чрез националните нормативни мерки и техния редовен анализ. При съгласуване с НК МХП министърът на външните работи на Република България заяви подкрепата за Хуманитарния призив от България, по време на специално събитие в рамките на Общия дебат при откриването през септември 2019 г. на 74-та сесия на Общото събрание на ООН.

Този призив е една от множеството инициативи, предприети от държавите от ЕС в рамките на мандата им в Съвета за сигурност за спазване и насърчаване на МХП.

Е. Призив за действие за засилване спазването на международното хуманитарно право и хуманитарната дейност, основана на принципи (Call for Action to strengthen respect for international humanitarian law and principled humanitarian action)

В рамките на седмицата на високо равнище при откриването на 74-та сесия на Общото събрание на ООН бе учреден Алианс за мултилатерализъм, с водещата роля на министрите на външните работи на Германия и Франция, към които България се присъедини. Алиансът представлява мрежа от сходно-мислещи държави и намерението е да се обхване по-широк спектър от дейности и политики чрез колективни действия за посрещане на новите предизвикателства и за укрепване на международните норми и институции.

Призивът за действие за засилване спазването на международното хуманитарно право и хуманитарната дейност, основана на принципи (*Call for Action to strengthen respect for international humanitarian law and principled humanitarian action*) е част от инициативите на **Алианса за мултилатерализъм** за гарантиране на световен ред, основан на правилата, закрила на международните норми, споразумения и институции, когато те са подложени на натиск или когато тяхното съществуване или финансиране са застрашени. Призивът изразява сериозна загриженост от нарушенията на МХП, включително Женевските конвенции от 1949 г., и неблагоприятните последици от съвременните въоръжени конфликти върху цивилни лица и други защитени лица, както и върху хуманитарната дейност. Призовава се към спазване и гарантиране на спазването на МХП, вкл. присъединяване към актове на МХП; и подкрепа за хуманитарните действия, основаващи се на принципите на хуманността, безпристрастността, неутралността и независимостта. Набляга на тезата, че е в интерес на всички държави и по-специално на страните във въоръжен конфликт да спазват и гарантират спазването на международните норми за защита на цивилните, включително

международното хуманитарно право, международните норми за закрила на правата на човека, международното бежанско право и съответните резолюции на Съвета за сигурност, както и да позволят и улеснят принципните хуманитарни действия.

Ж. Декларация за сигурност на училищата (Safe School Declaration)

Декларацията за сигурност на училищата представлява междуправителствено споразумение с политически характер, което очертава набор от ангажименти за засилване защитата от нападение и ограничаване на използването на училища и университети за военни цели. Тя се стреми да гарантира непрекъснатостта на безопасното образование по време на въоръжен конфликт.

Държавите се ангажират да събират и/или улесняват събирането на данни за посегателства върху образованието; да разследват и преследват военни престъпления, включващи образование; и да предоставят помощ на жертвите.

Република България се нарежда сред първите държави, одобрили през 2015 г. „Декларация за сигурност на училищата“ (*Safe School Declaration*). България също се ангажира да прилага разработените към Декларацията „Насоки за предпазване на училищата и университетите от военно използване по време на въоръжен конфликт“, които посочват основните принципи и правила за постигане на заложените цели. Насоките са политически обвързващи, доброволни препоръки, които целят да предоставят насоки за допълнително намаляване въздействието на въоръжените конфликти върху образованието.

3. Отбелязване на 70-та годишнина от приемането на Женевските конвенции

През август 2019 г. членовете на НК МХП отбелязаха 70-та годишнина от приемането на Женевските конвенции чрез изготвяне на съгласувано съобщение и публикуването му на интернет страниците на всички институции. В него бяха отразени голямата роля на конвенциите в правната закрила на някои категории лица (ранените и болните на бойното поле, военнопленниците, цивилните лица) и обекти по време на въоръжен конфликт, както и необходимостта от спазване на нормите на МХП, от прилагане на механизмите за търсене на отговорност при нарушение на неговите разпоредби и за засилване на мерките на международно и национално ниво.

В глобален план, по време на Общия дебат при откриването на 74-та сесия на ОС на ООН се проведе събитие, организирано от МКЧК, посветено на 70-та годишнина от приемането на Женевските конвенции.

1.3. Европейски съюз

„Насоките за насърчаване на спазването на международното хуманитарно право“ (*Guidelines on promoting compliance with International Humanitarian Law*) от 2005 г. имат за цел да подпомогнат и засилят ролята на ЕС за гарантиране на спазването на МХП и да допринесат за по-доброто разбиране на правилата и принципите на МХП, както и предвиждат изготвянето на редовни доклади за изпълнението им на национално ниво. Този обмен на информация представя националните мерки и възможните общи инициативи. ЕС и държавите членки на ЕС редовно правят изказвания по въпросите на МХП и са съавтори на различни хуманитарни резолюции в органите и комисиите на ООН и различни международни форуми.

1.4. Резолюции и доброволни хуманитарни ангажименти от международната конференция на Червения кръст и Червения полумесец

В периода 9-12 декември 2019 г. в Женева се проведе 33-та Международна конференция на Червения кръст (ЧК) и Червения полумесец (ЧП) под надслов „*Действай днес, изгради бъдещето*“. На конференцията, която се провежда веднъж на четири години, бяха приети осем резолюции, които задават насоките за развитие на хуманитарната дейност през следващите четири години, както и доброволни хуманитарни ангажименти (*pledges*) по тяхното изпълнение⁶, с важни за МХП теми. Резолюция 1 „Завръщане на МХП у дома: Пътна карта за по-добро национално прилагане на МХП“ предоставя насоки и ключови практически мерки за засилване на националното прилагане

⁶ <https://rcrcconference.org/about/33rd-international-conference/documents/>

на МХП от държавите и националните дружества (НД).

Едни от основните **доброволни хуманитарни ангажименти** (*pledges*) по изпълнение на резолюциите, които са координирани съвместно с Европейския съюз и с останалите държави членки, са посветени: на съблюдаването, разпространението и прилагането на МХП; на ратифициране на инструментите на МХП, както и по-добро използване на съществуващите механизми и процедури на национално ниво; на защитата на хуманитарния и медицински персонал, вкл. преглед на националното законодателство в тази област; на защитата на специфични групи в уязвими ситуации при въоръжени конфликти, бедствия и други кризи като предвижда по-ефективно прилагане на съществуващото в тази област законодателство; на дигиталната трансформация и нейната употреба в дейности, свързани с международното хуманитарно право. Освен това, България се присъедини и към отворен ангажимент с доброволен характер в подкрепа на Международната хуманитарна комисия за установяване на факти (IHFFC).

В допълнение и след консултиране на членовете на НК МХП, България се присъедини към два отворени доброволни ангажимента, свързани със закрила на правата на децата, засегнати от въоръжен конфликт, *както и към* „Декларация за сигурност на училищата“. Освен това България заяви и два специфични национални доброволни ангажимента, посветени на Национален комитет по международно хуманитарно право *и на* Участие на уязвими лица във всички етапи на хуманитарната дейност и тяхната закрила в извънредни хуманитарни ситуации.

2. Закрила на някои категории лица

Защитени лица според нормите на международното хуманитарно право са ранени, болни, корабокрушенци, военнопленници, интернирани, санитарен и духовен персонал, журналисти и военни кореспонденти.

2.1 Ранени и болни лица. Лица, претърпели корабокрушение

Кръгът на ранените и болните лица, които имат право на закрила, е посочен в чл. 8 от Първия допълнителен протокол към четирите Женевски конвенции (1949 г.). Тези лица следва да бъдат закриляни при всякакви обстоятелства, да бъдат третираны хуманно и да получават във възможно най-голяма степен и в най-кратък срок медицинските грижи и внимание, които тяхното състояние изисква, при спазване на медицинските приоритети. В чл. 11 от Първия допълнителен протокол към четирите Женевски конвенции се посочва изрично, че тези лица не могат да бъдат подлагани на медицински процедури, които не съответстват на здравословното им състояние. Въведени са подробни изисквания за идентифицирането на всички ранени, болни и загинали лица.

В българското право, нормите, свързани с третирането на болните и ранените по време на конфликт, са уредени, на първо място, в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ)⁷. Чл. 14 определя задължението на българската държава по време на война или военно положение да се грижи за всички лица под нейна юрисдикция.

ЗОВСРБ (чл.46) регламентира също, че Българският Червен кръст (БЧК) подпомага държавата в подготовката на населението за действия при военно положение, военни конфликти и бедствия и оказва първа помощ у нас и в чужбина на пострадали при такива ситуации, както и задължението на държавните органи и въоръжените сили при необходимост от защита на националния интерес, живота и здравето на гражданите да прилагат и други мерки, които не противоречат на международните актове, гарантиращи защитата на човешките права в условията на война (чл.123, т. 10).

На второ място, Наказателният кодекс (НК)⁸ в чл. 410 квалифицира като престъпление извършването на убийство, изтезания или нечовешко третиране, включително биологически експерименти, както и друго увреждане на здравето на ранени, болни и корабокрушенци. Наказателна отговорност по този член носи и лицето, издало заповедта за извършването на тези тежки посегателства.

⁷ Обн. ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 38 от 24.04.2020 г.

⁸ Обн. ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., посл. доп. ДВ, бр. 88 от 13.10.2020 г.

2.2. Лица, лишени от свобода

2.2.1. Военнопленници

Всички участници във военните действия и придружаващите въоръжените сили лица, които са заловени от въоръжените сили на противниковата страна, при международен въоръжен конфликт, придобиват статут на **военнопленник**, който им дава правото да се ползват от закрилата на Третата Женевска конвенция от 1949 г. Конвенцията забранява нехуманното и унижително отношение към военнопленниците, както и всяка форма на дискриминация, основана на раса, националност, религиозна вяра или политически убеждения и забраната на актове на репресия.

Разпоредбитена Третата Женевска конвенция регламентират задържането на военнопленниците и техния статут във военнопленническия лагер със съответните забрани и права в съответствие с установените международни правила и норми. Неспазването им е тежко нарушение на МХП.

Тези правила и норми са намерили отражение в българското законодателство, по-специално в НК и Наказателно-процесуалния кодекс (НПК)⁹. Така, например, съгласно НК (чл. 402-405) е престъпно деяние поведението на лице, което се намира в плен, като старши се отнася жестоко с друг военнопленник, или за да си набави облага или да си осигури снизходително отношение от страна на противника, извърши действия във вреда на друг военнопленник. Наказва се за мародерство лице, което на полесражението отнеме вещи на ранен, пленник или убит с намерение да ги присвои, ако извършеното не съставлява по-тежко наказание.

НК квалифицира като престъпления убийството, изтезанията или нечовешкото третиране, както и причиняването на тежки страдания и увреждане на здравето на военнопленници, както и военнопленник бъде принуден да служи във въоръжените сили на неприятелската държава, или да бъде лишен от правото му да бъде съден от редовен съд и по редовна процедура (чл. 411).

Наказателната отговорност на военнопленниците за престъпления, извършени по време на задържането им под властта на българската държава, се реализира по реда на НПК.

2.2.2. Интернирани цивилни

Четирите Женевски конвенции съдържат правила, които уреждат условията за **задържане или интерниране на различни категории защитени лица** (санитарен и религиозен персонал, военнопленници или цивилно население). Международните норми изискват спазването на определени процедури като гаранция за законност на лишаването на свобода, незабавно информиране на разбираем за лицето език за причините за задържането или интернирането, възможност за преразглеждане на наложената мярка и кратки срокове за произнасяне по жалбите. Неспазването на тези правила представлява тежко нарушение на МХП. Защитата се осигурява от държавите-покровителки или хуманитарни организации, както и от неутрални държави или организации, които контролират прилагането на конвенциите.

Цивилните лица могат да бъдат интернирани само ако застрашават сигурността на задържащата сила. Мерките не могат да се прилагат като вид наказание, следва да са временни и интернираните лица да бъдат освободени при отпадане на причините, довели до задържането им.

Във всеки случай, при немеждународен въоръжен конфликт, лицата се ползват от общата закрила¹⁰, всички лишени от свобода във връзка с конфликта следва да бъдат третирани хуманно и спрямо тях също важат абсолютните забрани за убийство, изтезания, нехуманно или унижително отношение.

Тежките посегателства срещу гражданското население са криминализирани в чл. 412 от НК.

2.3. Закрила на жените

Женевските конвенции и двата допълнителни протокола защитават жените като част от цивилното население и в качеството им на военнопленници. Макар МХП да утвърждава принципа за равенство на мъжете и жените и да забранява дискриминацията на полов признак, по отношение

⁹ Обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 98 от 17.11.2020 г.

¹⁰ Чл. 3 общ за четирите Женевски конвенции и Втория допълнителен протокол.

на жените МХП позволява различно третиране по време на лишаването им от свобода. При задържане, жените трябва да бъдат третирани с всичкото уважение, дължимо на техния пол, и във всички случаи към тях отношението трябва да е толкова благоприятно, колкото и към мъжете.

Осигурява се специална защита на жените по време на въоръжен конфликт от изнасилване, принуждаване към проституция и против всяка друга форма на посегателство; и други. Съгласно Римския статут на Международния наказателен съд изнасилването и сексуалното насилие представляват сериозни нарушения на нормите на Женевските конвенции и образуват престъпните състави на военни престъпления или престъпления против човечеството.

МХП предвижда допълнителна специална закрила по отношение на определени категории жени, като например бременни и родилки, майки с деца.

При немеждународен въоръжен конфликт, жените се ползват от общата закрила, предоставена във всичките четири Женевски конвенции. С Втория протокол изрично се забраняват посегателствата срещу честта и достойнството на жените, изброени в Четвъртата Женевска конвенция и Първия протокол.

В българското законодателство не са предвидени специални разпоредби за закрилата на жените по време на въоръжен конфликт. По отношение на тях важат общите забрани на чл. 411 и 412 от НК.

2.4. Закрила на детето

МХП осигурява обща защита на децата - като лица, които не участват във военни действия, и специална защита като особено уязвими лица. В допълнение, децата, които участват във военните действия, също са защитени. Различните аспекти на общата и специална правна защита на децата са разгледани в следващите параграфи.

• **Обща закрила на децата като лица, които не участват във военни действия**

По време на международните въоръжени конфликти децата влизат в категорията на лицата, защитени от Четвъртата Женевска конвенция. По силата на общата закрила, децата се ползват от всички разпоредби, свързани с третирането на защитените лица, които се основават на основния принцип на хуманно отношение, включително зачитането на живота, физическата и морална неприкосновеност, както и защита срещу принуда, телесни наказания, измъчване, колективни наказания и репресии.

Като членове на цивилното население децата се ползват от правилата на МХП, свързани с воденето на военни действия. Тези правила, които развиват принципите за разграничаване между цивилни и бойци и забраняват нападения срещу цивилното население в ситуация на международните въоръжени конфликти, се съдържат в Първия допълнителен протокол от 1977 г. В рамките на немеждународните въоръжени конфликти, децата са защитени от основните гаранции, свързани с третирането на лица, които не участват активно във военните действия, посочени в общия член 3 на четирите Женевски конвенции, по силата на който децата имат правото да бъдат третирани хуманно, без да се упражнява насилие над личността и достойнството им.

• **Специална закрила на децата – като представители на цивилното население**

Четвъртата Женевска конвенция съдържа множество разпоредби за защита на децата, без изрично да е закрепен принципът за тяхната специална закрила. Първият допълнителен протокол запълва тази празнина, като предвижда, че децата са обект на специално зачитане и са защитени срещу всяка форма на непристойно посегателство, като страните по конфликта са задължени да им осигурят грижите и помощта, от които се нуждаят¹¹. Вторият допълнителен протокол предвижда подобни разпоредби за немеждународни въоръжени конфликти, като в чл. 4, озаглавен "Основни гаранции", се изброяват специални мерки по отношение на децата.

• **Право на грижи и помощ**

11 Чл. 77 от Първия допълнителен протокол

Правото на децата на грижи и помощ е уредено и в международни¹², и в немеждународни въоръжени конфликти¹³. Много от разпоредбите на Четвъртата Женевска конвенция вземат предвид специфичните нужди на децата, сред които: осигуряване на свободното преминаване на помощите, предназначени за деца под петнадесет години и родилки (чл. 23); гарантиране на функционирането на институциите, посветени на грижите за деца от окупиращата страна в окупираната територия (чл. 50); осигуряване на допълнителна храна според нуждите на децата под петнадесет годишна възраст, интернирани по съображения за сигурност от страни в конфликт (чл. 89).

- **Право на семейна среда и събиране на семейството**

МХП съдържа правила по отношение улесняване на събирането на семейства, разделени в резултат на международен и немеждународен въоръжен конфликт. Единството на семейството се взема предвид в различните разпоредби, свързани с лишението от свобода лица. Когато е възможно, интернираните членове на едно и също семейство се помещават в едни и същи помещения и им се предоставя възможност за отделно настаняване от други интернирани като семейни единици.

Правилата на Първия допълнителен протокол относно задържаните, които имат деца, за които полагат грижа, също произтичат от усилията за предотвратяване на разделянето на майки и деца. Техните случаи трябва да се разглеждат с най-голям приоритет.

Защитата на семейните връзки е основополагаща и при временната евакуация на деца, която е обект на много строги условия, като съгласието на родителите, законните настойници или лицата, които по закон или обичай носят основната отговорност за полагане на грижите за децата.

В съответствие с принципа на неприкосновеност на личността и идентичността на детето, е забранено на окупиращата държава да променя семейството или личния статут на децата.

- **Запазване на идентичността на детето**

Четвъртата Женевска конвенция е значим правен инструмент за защита на семейството и чрез тази защита – идентичността на детето и нейните елементи: ценностите, религията, културата и традициите, в които е отгледано. Ако детето е лишено от родителска грижа или е отделено от родителите си, неговата културна среда може да бъде засегната от конфликта. Страните в конфликта гарантират при всички обстоятелства, че децата под петнадесет години, които са сираци или са отделени от семействата си, могат да продължат да „упражняват своята религия и образование“; доколкото е възможно, тяхното образование се „възлага на лица със сходна културна традиция“. Приемането на такива деца в неутрална страна трябва да отговаря на същите принципи. Окупиращата държава ще се грижи за поддържането и образованието на децата, които са сираци или са отделени от родителите си, „ако е възможно от лица от тяхната националност, език и религия, ако „не могат да бъдат надлежно обгрижвани от близък роднина или приятел“. При необходимост от евакуация на децата, се посочва, че „образованието на всяко дете, включително неговото религиозно и морално образование, както желаят родителите му, ще бъде осигурено, докато то е далеч с възможно най-голяма приемственост“.

- **Образование на децата**

МХП, в частност цитираната Четвърта Женевска конвенция, съдържа някои задължения от общ характер, свързани с образованието на децата в случаите на международни и немеждународни въоръжени конфликти. Окупиращата власт трябва да улесни правилното функциониране на всички институции, посветени на образованието на децата. Задържащата държава осигурява обучението на интернирани деца и младежи, на които трябва да бъде разрешено да посещават училище.

В случай на въоръжени конфликти, без международен елемент, децата получават образование, включително религиозно и морално образование, в съответствие с желанията на родителите си или при отсъствие на родители на отговорните за тяхната грижа.

- **Деца, лишени от родителски грижи, и разделени деца**

12 Чл. 77 от Първия допълнителен протокол

13 Чл. 3-4 от Втория допълнителен протокол.

Четвъртата Женевска конвенция отдава специално значение на случаите на деца, чиито родители са загинали и деца, които са отделени от семействата си. Страните в конфликта са длъжни да предприемат необходимите мерки, за да осигурят поддържането и образованието на деца под петнадесет, които са сираци или са отделени от семействата си в резултат на войната, и да се уверят, че те не са оставени да се грижат сами за себе си.

Преди повече 30 години на 20 ноември 1989 г. Общото събрание на ООН приема **Конвенцията за правата на детето** – първата юридически обвързваща международна конвенция, която утвърждава човешките права на всяко дете. Република България ратифицира Конвенцията¹⁴ с решение на Великото Народно събрание от 1991 г., с което тя става част от вътрешното право.

Ангажиментът на българската държава продължава с подписването и ратифицирането още през 2001 г. на **Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжен конфликт**¹⁵.

От 1 януари 2008 г. в България е отменена военната повинност. Не се допускат деца, ненавършили осемнадесет годишна възраст да постъпват в редиците на българската армия. Съгласно **ЗОВСРБ** военната служба в България е държавна служба, а минималната възраст за встъпване е 18 години. Нормативните актове са в съответствие с горните международни актове относно закрилата на децата по време на въоръжени конфликти

България е страна и по **Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детската проституция и детската порнография**, в сила за България от 2002 г. Тук следва да се спомене и **Декларацията за защита на жените и децата при критични обстоятелства и въоръжени конфликти**, която е съотносима към МХП.

България е ратифицирала и изпълнява основните международни инструменти в областта на защитата на правата на децата и премахването и предотвратяването на детския труд.

Основните принципи и норми на Конвенцията на ООН за правата на детето са въведени и в приетия през 2000 г. **Закон за закрила на детето (ЗЗДет)**¹⁶, с който се създава системата за закрила на детето в Република България, включваща и видовете права на закрила на детето.

Друг аспект на закрилата на децата е свързана със забраната на предоставянето на оръжия на деца и въвличането им във военни действия. България прилага най-високи стандарти в политиката си за експортен контрол на оръжия с цел недопускане на незаконен трафик и търговия.

Предоставянето на взривни вещества, оръжия, боеприпаси за огнестрелни оръжия или пиротехнически изделия на лице, ненавършило 18 години, е криминализирано, съгласно чл. 338, ал. 2 от НК. Законът предвижда по-тежко наказание, когато предмет на престъплението са касетъчни боеприпаси, противопехотни мини и други изделия.

НК криминализира формите на търговия с деца и сексуална експлоатация, вкл. порнография, предвидени в Протокола. Общ пропуск на законодателя по двата протокола е да предвиди екстериториалност за преследване и наказване на тези престъпления срещу децата.

Като пропуск за по-пълната защита на децата може да се посочи и обстоятелството, че България още не е ратифицирала Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно индивидуалната комуникация. Протоколът предоставя допълнителна възможност за защита срещу нарушения на МХП.

Към настоящия момент, все още не е криминализирано обаче наемането и въвличането на деца във военни действия на армията и/или на недържавни въоръжени групировки. Не е въведена и извънтериториална юрисдикция по отношение на всички престъпления, посочени във Факултативния протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговията с деца, детска проституция и детска порнография, като следва да се има предвид, че разпоредбата на чл. 4 на Протокола има препоръчителен характер.

2.5. Бежанци

14 Конвенцията за правата на детето е ратифицирана с решение на Великото Народно събрание от 11.04.1991 г. ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г. и влиза в сила от 03.07.1991 г. и е част от вътрешното право.

15 Обн. ДВ, бр. 97 от 13.11.2001 г., в сила от 12.02.2002 г.

16 Обн. ДВ, бр. 48 от 13.06.2000 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 99 от 20.11.2020 г.

Женевската конвенция за статута на бежанците от 1951 г. и Нюйоркския протокол от 1967 г., които регламентират мерки за закрила на тези категории лица, са ратифицирани от Република България през 1992 г. и са в сила от 1993 г. Конвенцията и Протоколът са ключови правни документи, които очертават европейските и националните стандарти в областта на международната закрила.

Република България разработва и изпълнява политики и мерки в областта на миграцията и убежището, като взема предвид особеното положение на лицата, засегнати от въоръжен конфликт, в това число на жените като специфична категория кандидати за международна закрила.

Съгласно националното законодателство закрилата, която Република България предоставя на чужденци, включва убежище, международна закрила и временна закрила. Правото на убежище е гарантирано в чл. 27 от Конституцията на Република България, като условията и редът за предоставяне са регламентирани в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ)¹⁷.

Създадена е Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС), която е със специална компетентност в областта на прилагането на държавната политика за предоставяне на международна закрила в Република България. Основните компетенции на ДАБ при МС са свързани с приемането и настаняването на лица, търсещи международна закрила в Република България, и с производството за международна закрила.

Особено внимание е отделено на особеното положение и специалните потребности на чужденците от уязвима група като малолетните или непълнолетните, непридружените малолетни и непълнолетни, хората с увреждания, възрастните хора, бременните жени, самотните родители с ненавършили пълнолетие деца, жертвите на трафик на хора, и др.

Децата, търсещи закрила на територията на Република България са приоритетна категория в рамките на процедурата за предоставяне на международна закрила, като от страна на ДАБ при МС се предприемат действия за осигуряване на най-добрия интерес на детето, съобразен със специфичните му потребности, както и в съответствие с принципа за забрана на връщането (non-refoulement).

Законът за чужденците в Република България (ЗЧРБ)¹⁸ съгласно чл. 28а в сила от 24.10.2019 г. дава възможност на непридружени деца чужденци, както и на чужденци, ненавършили 18-годишна възраст, влезли на територията на Република България с придружител, но изоставени от него, при определени условия да им бъде разрешено да пребивават продължително време на територията на страната до навършване на пълнолетие.

2.6. Членове на въоръжените сили

Въоръжените сили също са компонент на МХП. Военният компонент на системата за отбрана включва основно военни формирования на въоръжените сили на Република България. Невоенният компонент на системата включва силите и средствата на министерствата и ведомствата от централната и териториалната администрация, органите на местното самоуправление, и др. Един от основните елементи на невоенния компонент на системата е МВР и неговите задачи в отбраната на страната се определят от модела, който се прилага.

Подготовката и осъществяването на териториалната отбрана на страната при военен конфликт или военни действия - самостоятелно или в коалиционен формат, е основна дейност в областта на нейната отбрана. Контролирането на територията на страната извън зоната на активните военни действия във всички случаи остава национална отговорност

ЗОВСРБ в чл. 123 предвижда основните задължения на нейните държавни органи и въоръжени сили в случаите на обявяване на положение на война, военно положение или извънредно положение, както и съответни мерки и действия, като обща мобилизация; ограничаване или забрана за полети, за преминаване на държавната граница; ограничаване на свободното придвижване, на достъпа до държавни учреждения и др. При необходимост от защита на националния интерес, живота и здравето на гражданите се прилагат и други мерки, които не противоречат на международните актове, гарантиращи защитата на човешките права в условията на война.

- **Участие на служители от МВР в мисии извън територията на Република България**

17 Обн. ДВ. бр. 54 от 31.05. 2002 г., в сила от 1.12.2002 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 89 от 16.10.2020 г.

18 Обн. ДВ. бр. 153 от 23.12.1998 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 98 от 17.11.2020 г.

Предприемането на съвместни действия в сферата на сигурността при операции по поддържане на мира се налага все повече, тъй като военната сила не е в състояние да се справи сама със задачите по предотвратяване или разрешаване на конфликтите и изисква участието на служители на МВР в такива международни мисии съгласно Закона за Министерството на вътрешните работи (ЗМВР)¹⁹.

Република България има национални правила за подбор, съгласно изискванията на мисиите, организирани от ЕС, ООН, ОССЕ и други международни организации. Участието на български подразделения и военни специалисти в дадена операция трябва да съответства на българските национални интереси и да е осъществявано под егидата и контрола на ООН или ОССЕ, в съответствие с Устава на ООН и нормите на международното право. Участието има за цел предотвратяване на конфликти, миротворчество, поддържане или затвърждаване на постигнатия мир и да бъде на основата на конкретно споразумение с българското правителство относно условията за всяка военна операция.

От друга страна, правната основа на участието на граждански специалисти със съответното образование и квалификация е регламентирана в Наредбата за условията и реда за участие на граждански специалисти от Република България в операции и мисии на международни организации за управление на кризи извън територията на България²⁰.

Мисиите зад граница имат ярка политическа и национална ангажираност в дългосрочен аспект и държавата следва да организира подбора на подходящи, предварително подготвени специалисти за работа в конфликтна, етно-културно разнообразна и бързо променяща се среда.

2.7. Лица, извършващи медицински и богослужбни дейности

Медицинските и религиозните служители са категории лица, които са оправомощени от воюваща страна да обслужват жертвите на войната и към тях се прилага специална защита. Защитата и уважението, предоставяни на този тип персонал, включва забрана срещу нападение над членовете му или възпрепятстване на изпълнението на техните хуманитарни функции²¹. Специалният защитен статус на медицинския и религиозния персонал продължава и след като попаднат в ръцете на врага. Защитена е и емблемата „Гражданска защита“.

Умишленото насочване на нападения срещу сгради, материали, медицински единици и транспорт или персонал, използващи отличителните емблеми на Женевските конвенции, е класифицирано в съответствие с международното право като военни престъпления съгласно чл. 8, параграф 2, б. б) (XXIV) от Римския статут на Международният наказателен съд. Подобно поведение отговаря на елементите на престъплението, определено в чл. 410 от НК, което криминализира убийството или друг вид нечовешко третиране на санитарен персонал и извършването на разрушения или присвоявания на санитарни материали или инсталации в нарушение на правилата на международното право за водене на война.

НК (чл. 413) криминализира неправомерното носене на знака на ЧК или ЧП или злоупотребата с флаг или знак на ЧК или ЧП, или с цвета, определен за транспортните средства за санитарна евакуация.

2.8. Журналисти и военни кореспонденти

По отношение на *журналистите и военните кореспонденти* защитеният им статус може да се аргументира, че се припокрива с този на гражданските лица, а акредитираните към въоръжените сили на враждуващите страни военни кореспонденти се ползват с правата на военнопленници²².

Журналистите и военните кореспонденти, които работят в район на въоръжен конфликт, се нуждаят от реално идентифициране, което се осъществява със специална карта съобразно международните инструменти. В българското законодателство няма такава правна уредба за

19 Обн. ДВ, бр. 53 от 27.06.2014 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 85 от 2.10.2020 г.

20 Приета с ПМС № 9 от 20.01.2011 г., обн. ДВ, бр. 9 от 28.01.2011, изм. ДВ, бр. 104 от 29.12.2016.

21 Чл. 24–26 от Първа Женевска конвенция; чл. 36 от Втората Женевска конвенция; чл. 20 от Четвърта Женевска конвенция; чл. 8 и 15 от Първи допълнителен протокол; чл. 9 от Втори допълнителен протокол.

22 Вж. чл. 79, т. 1 и т. 2 от Първия допълнителен протокол във връзка с чл. 4А, т. 4 от Третата Женевска конвенция. относно третирането на военнопленниците от 1949 г.

идентификация на журналистите и военните кореспонденти, работещи на територията на международен въоръжен конфликт. МО е оправомощено по време на военни операции и мисии с участието на военни формирования или отделни военнослужещи да осигурява възможност за работа на медиите съгласно Правилата за дейността „Връзки с обществеността“.

В многонационални (съюзни, коалиционни) операции акредитацията на журналисти се извършва от съответните структури по връзки с обществеността в командването на операцията и те определят броя и състава на акредитираните представители на медиите. По време на конфликт всеки акредитиран журналист получава статут в съответствие с чл. 79 на Първия допълнителен протокол към Женевските конвенции от 1949 г.

3. Закрила на някои категории обекти

3.1. Защитени зони и места

3.1.1. Защита на граждански и военни болници

Задължението за защита на граждански и военни болници произтича пряко от разпоредбите на международното хуманитарно право и включва и задължението за закрила на медицински обекти, което включва и болници (без разлика между цивилни и военни болници) и забраната за нападение срещу тях, стига да не бъдат използвани за враждебни действия²³. Освен това, за да се материализира и подчертае правото на специална защита, медицинските звена могат да бъдат маркирани със защитни емблеми, предвидени в Женевските конвенции и техните допълнителни протоколи, например емблемата на Червения кръст. Използването на такива емблеми трябва да бъде обект на държавен контрол.

В международното хуманитарно право няма норма, категорично задължаваща държавите да маркират лечебни заведения със защитни идентификационни емблеми. В същото време трябва да се подчертае, че забраната за нападение на такива заведения е абсолютна, което означава, че нападенията срещу тях под предлог, че поради неизползване на защитни емблеми, те нямат право на специална защита, са класифицирани като военно престъпление съгласно чл. 8, параграф 2, б. б) (XXIV) от Римския статут на Международния наказателен съд.

В българското право нормите, свързани със защитата на граждански и военни болници по време на конфликт, са уредени в чл. 410, б. „б“ от НК.

3.1.2. Места и зони под специална защита

Женевските конвенции от 1949 г. и Първия допълнителен протокол предвиждат възможност за създаване на различни видове специално защитени зони и местности, които да не могат да бъдат обект на военни операции главно за международни въоръжени конфликти. Те включват болнични и безопасни зони, неутрални зони, неотбранявани местности, демилитаризирани зони²⁴ със своите характеристики, обособеност и специфика.

3.1.3. Администрация на гробове

МО осъществява политика по подпомагане на наследниците на военнослужещите, загинали при или по повод изпълнението на военната служба и няма функции, свързани с процедурите за извършване на погребения на военнослужещи в мирно време. Военните гробове и гробища в Република България са признати за военни паметници съгласно чл. 4, ал. 1 от Закона за военните паметници (ЗВП)²⁵ и за тях се полагат грижи от държавата и общините. Що се отнася до българските военни гробове и паметници в чужбина, дейностите по тяхното проучване, опазване, картотекиране,

²³ Чл. 27 от Правилника, приложен към Конвенцията от 1907 г. относно законите и обичаите на сухоземната война, чл. 19 от Първата Женевска конвенция и чл. 12 от Първия допълнителен протокол.

²⁴ Чл. 23 от Първата Женевска конвенция, чл. 14 от Четвъртата Женевска конвенция и в Първия допълнителен протокол. Вж. и другите Женевски конвенции, както и чл. 59 от Първия допълнителен протокол.

²⁵ Обн. ДВ, бр. 13 от 8.02.2008 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр.62 от 1.08.2017 г.

поддържане, възстановяване и изграждане съгласно ЗВП се извършват от министъра на отбраната със съдействието на министъра на външните работи.

Съгласно член 226к от ЗОВСРБ разноските по погребението на починал военнослужещ са за сметка на МО. Със съгласието на близките на военнослужещия се отдават военни почести.

Въпросите, свързани с пренасянето на тела или на техните останки от чужбина в други гробове, са уредени само в случаите когато са изготвени двустранни споразумения между България и съответната държава. До този момент такова споразумение по отношение на военните гробове, България има само с Унгария.

3.1.4. Възстановяване на семейните връзки

Правото на всеки човек да знае какво се е случило с неговите роднини е основен принцип, който може да се извлече от основните права на човека и Международното хуманитарно право и също е водещ принцип за дейностите по възстановяване на семейните връзки / *restoring family links (RFL)* на Движението на Червения кръст (ЧК) и Червения полумесец (ЧП) .

Националните дружества на Червения кръст (НД) в цяла Европа посещават голяма част от усилията си за възстановяване на семейните връзки, като за България това е уредено в Закона за Българския Червен кръст (чл. 4, ал. 1, т. 7)²⁶. В това отношение, за да могат да помогнат на семейството на изчезналите лица, НД трябва да разберат как функционира системата в тяхната страна и към кого могат да се обърнат в случай на нужда.

С цел повишаване на осведомеността, насърчаване на най-добрите практики и подобряване на комуникацията, координацията и сътрудничеството между заинтересованите страни, са проведени две международни конференции за управление и идентификация на тленни останки с акцент върху мъртвите мигранти - в Милано (2013 г.) и Барселона (2015 г.).

Криминалистичните действия са в основата на въпроса за починалите мигранти и имат силна допълваща роля във връзка с действията в подкрепа на живите (издирване /RFL). За да се подпомогне тази дейност беше създадена Работна група за починали мигранти и информация за техните семейства с подкрепата на Международния Комитет на Червения кръст. Българският Червен кръст (БЧК) беше част от същата, като през 2016 г. беше инициран доброволен хуманитарен ангажимент (pledge), подписан от много европейски национални дружества на ЧК и ЧП, с един от приоритетите в плана му за действие: „картографиране на текущата ситуация в тяхната страна, за да се разбере подробно процеса на това как починалите мигранти са идентифицирани, регистрирани, ако и как техните семейства са информирани и кой е отговорен за тези задачи“²⁷.

Това би послужило и за основа за бъдещо развитие на потенциални начини за сътрудничество между органите, отговорни чрез собствени механизми, определени като необходими за изпълнение на мандата за подпомагане на семействата в намирането на своите (починали) близки. Българският Червен кръст участва в процеса на картографиране и същият беше приключен към края на 2017 г.

Към момента е известно, че данните за изчезналите лица и неидентифицираните тела се съхраняват в централизирана база данни, включително и за българските граждани.

3.2. Обекти и съоръжения, съдържащи опасни сили

МХП предвижда, че сградите или съоръженията, съдържащи опасни сили, и по-специално язовири, диги и атомни електроцентрали, не трябва да стават обект на атака, дори ако те са военни цели, винаги когато подобно нападение може да доведе до освобождаване на опасни сили и вследствие на това сериозни загуби сред цивилното население²⁸.

Страните в конфликта могат да сключат допълнителни подробни споразумения помежду си за осигуряване на допълнителна защита на обекти, съдържащи опасни сили, и могат да ги маркират със специална емблема, посочена в чл. 16 от Приложение I към Първия Допълнителен протокол.

Съгласно Постановление № 181 на МС от 20.07.2009 г. визираните в чл. 56 от Първия допълнителен протокол от Женевските конвенции от 1949 г. обекти и съоръжения, съдържащи

26 Обн. ДВ, бр. 87 от 29.09.1995 г., посл. доп. ДВ, бр. 60 от 7.07.2020 г.

27 <https://rcrcconference.org/pledge-report/dead-migrants-and-information-to-their-families-2/>

28 Чл. 56, параграф 1 от Първия допълнителен протокол и чл. 12 от Втория допълнителен протокол.

т.нар. опасни сили (язовири, бентове, атомни електроцентрали) може да се считат за стратегически обекти, защитата на които е задължение на съответните ръководители.

За реагиране в извънредни ситуации въоръжените сили на Република България поддържат готовност за оказване на хуманитарна помощ. От своя страна органите на МВР във взаимодействие с формиранията от въоръжените сили на Република България организират защитата на обектите от критична инфраструктура на територията на страната. Конкретните задачи и съставът на силите и средствата за защита на обектите от критична инфраструктура²⁹ на територията на страната, в т.ч. и пунктовете за управление на държавното ръководство за военно време, се определят във военновременните планове на МВР и планове на въоръжените сили.

- **Ролята на МВР при защита на стратегическите и особено важните обекти**

Защитата на стратегическите и особено важните обекти, които представляват критичната инфраструктура, е дейност, в която ролята на МВР е от съществено значение за защита на националната сигурност в съвременните условия.

Стратегията за национална сигурност на Република България е основополагащ документ за нейното единно формиране, осъществяване и контрол от страна на държавните институции в сътрудничество с гражданите и техните организации.

Стратегическите обекти от значение за националната сигурност в Република България са административните, промишлените, транспортните и комуникационните обекти, както и дейностите извършвани в тях. От нормалното им функциониране зависи дейността на държавните органи и на основните отрасли на икономиката. Тези обекти и дейности се определят ежегодно от МС в единен списък.

Защитата на тези обекти се осигурява от компетентните органи на МВР и Държавна агенция "Национална сигурност"³⁰ Някои от тях притежават характеристики, според които могат да бъдат едновременно в повече от една от посочените по-горе категории, като стратегическите обекти от национално значение в енергетиката.

Физическата защита на обектите се организира от структурите на главните и областни дирекции на МВР. Приоритет в осъществяването на защитата на обекти има Дирекция "Жандармерия" като структура на Главна дирекция "Национална полиция".

- **Сили и средства на МВР за физическа защита на обекти**

Физическата защита на обектите се осъществява, както от МВР, така и от други държавни структури като Националната служба за охрана (НСО), Охрана на съдебната власт при Министерството на правосъдието. Охранителната дейност в Република България е регламентирана в Закона за частната охранителна дейност³¹, ЗМВР и ЗОВСРБ.

Българската армия също осъществява охраната на стратегически обекти и е овластена участва в операции за противодействие на тероризма, но при усложнена обстановка или в условията на криза от военен характер. При обявено „извънредно положение“ тя изпълнява различни задачи съгласно Военната доктрина на Република България и чл. 55-57 от ЗОВСРБ. Българската армия реализира действията си под формата на превантивно осведомяване и хуманитарни акции³².

3.3. Защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт

29 Вж.: Закон за защита при бедствия, обн. ДВ, бр. 102 от 19.12.2006 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 60 от 7.07.2020 г.; Постановление № 181 на МС от 2009 г., обн. ДВ, бр. 59 от 2009 г.; Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях, приета с ПМС № 256 от 17.10.2012 г.

30 Вж. Постановление на МС №181, обн. ДВ, бр. 59 от 28.07.2009 г., Закон за ДАНС, чл. 43-45, доп. ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г., ЗМВР, изм. и доп. ДВ, бр. 44 от 12.06.2012 г.

31 Обн. ДВ, бр. 10 от 30.01.2018 г., в сила от 31.03.2018 г., посл. изм. ДВ, бр. 69 от 4.08.2020 г.

32 Вж. Национална отбранителна стратегия до 2020 г., приета с Решение № 239 на МС от 14.04.2011 г.

Защитата на **културните ценности** е от голямо значение за **културното наследство на всеки народ**, така и за **международната общност**. Те включват, независимо от техния произход и притежател, **ценностите, движими или недвижими** като паметниците на архитектурата, изкуствата или историята, религиозни или светски, археологически места; произведения на изкуствата, научни колекции или важни колекции от книги, архивни материали или репродукции на ценности, здания - музеи, големи библиотеки, хранилища на архиви и т.н.

Международноправната защита се съдържа главно в Конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 1954 г.; в Протокола към Конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт от 1954 г., както и във Втория протокол към Хагската конвенция от 1954 г. за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, датиращ от 1999 г. Допълнително значение имат чл. 38, чл. 53 и чл. 85 от Първия допълнителен протокол към четирите Женевски конвенции от 1977 г. и чл. 16 от Втория допълнителен протокол към четирите Женевски конвенции (1949 г.) от 1977 г.

Защитата на културните ценности се изразява в тяхното **опазване и зачитане** от държавите, както в мирно време, така и при въоръжен конфликт, като се въздържат от всякакъв враждебен акт по отношение на тях, да пресичат всякакви прояви на кражби, грабежи или незаконно присвояване на културните ценности в каквато и да било форма, а също и всякакви прояви на вандализъм. Защитата се предоставя след вписването им в **Международен регистър на културните ценности, намиращи се под специална защита** съобразно предвидената за това процедура. Страните са се задължили да осигурят имунитет на културните ценности, намиращи се под специална защита.

Повишената защита на културните ценности предполага, че националното законодателство предвижда, че това са обекти с висока ценност, също така, че съответната страна не използва културните ценности за прикриване на военна инфраструктура и е направила официална декларация за това. На последно място, се изисква **Комитетът за защита на културните ценности при въоръжени конфликти** да е вписал съответния обект в **Списъка на културните ценности с повишена защита**.

България е страна по посочените по-горе международни инструменти, като ги е приела или ратифицирала в различни периоди след приемането им и те са в сила за страната.

3.4. Околна среда

В МХП околната среда има характер на граждански обект и се ползва с обща защита и специфични правила, които да я защитават при въоръжени конфликти. Правната регламентация съгласно Първия допълнителен протокол предвижда общо задължение на воюващите да не атакуват природната среда (освен ако тя не е превърната във военна цел) или да не я унищожат (освен ако не се налага по наложителна военна необходимост). Тази закрила включва забрана върху използването на методи или средства за водене на война, които са предназначени или биха могли да причинят такива щети на природната среда и по този начин да навредят на здравето или оцеляването на населението.

България е страна по Конвенцията за забрана на военното или всяко друго враждебно използване на средства за въздействие върху природната среда от 10 декември 1976 г.³³

В националното законодателство материята, свързана с мерките и ограниченията относно някои категории обекти при положение на война, военно или извънредно положение, сред които обекти от критичната инфраструктура, е уредена в ЗОВСРБЗ (член 123, ал. 8 и ал.10). Съгласно разпоредбите, при посочените условия държавните органи контролират тези обекти, като при необходимост от защита на националния интерес, живота и здравето на гражданите прилагат и други мерки, които не противоречат на международните актове, гарантиращи защитата на правата на човека.

В последните години се отбелязва тенденция въпросите, свързани с изменението на климата, да се обвързват с въпросите на въоръжените конфликти като причина за възникването им, и същевременно ефектите от изменението на климата могат да увеличат уязвимостта на хората, които разчитат на природни ресурси за своето оцеляване³⁴. По този въпрос обаче няма консенсус, нито специфична международна или национална правна уредба.

33 Подписана от България на 18.05.1977 г.; ратифицирана с указ №1045 на Държавния съвет от 25.05.1978 г., ДВ, бр. 43 от 1978 г., в сила от 5.10.1978, обн. ДВ, бр. 22 от 16.03.1979 г.

34 <https://www.icrc.org/en/document/icrc-un-security-council-double-impact-climate-change-armed-conflict-harms-peoples-ability-cope>

4. Мерки за осигуряване на идентифицирането на защитените обекти

4.1. Закрила на името и емблемата на Червения кръст и Червения полумесец

Отличителната емблема червен кръст на бял фон е приета през 1863 г. и е образувана от цветовете на швейцарското знаме в разместен вид³⁵. Основната цел на нейното въвеждане е да се осигури закрила на ранените при въоръжен конфликт и на лицата, които им оказват помощ. Ислямските страни използват алтернативната емблема червен полумесец на бял фон, приета през 1929 г.³⁶.

Съществуват две законни форми на употреба на емблемата: защитна – по време на въоръжен конфликт, и индикативна – предимно в мирно време, обозначаваща лицата и обектите, свързани с Международното движение на ЧК и ЧП.

Правилата за употреба на емблемата са описани в Женевските конвенции от 1949 г. и в техните Допълнителни протоколи от 1977 г., както и в специалния Правилник за използване на емблемата червен кръст или червен полумесец от националните дружества, приет от Движението през 1965 г. и ревизиран през 1991 г. През 2005 г. бе приета допълнителната отличителна емблема червен кристал на бял фон, чиято употреба е регламентирана от Третия допълнителен протокол към Женевските конвенции.

Всяко неправомерно използване на емблемата води до намаляване на защитната ѝ стойност и до накърняване ефективността на хуманитарното подпомагане. Злоупотребите с емблемата са забранени и всички държави-страни по Женевските конвенции от 1949 г. и допълнителните протоколи към тях са поели задължение да осигуряват тяхното предотвратяване, възпиране и санкциониране в националните си законодателства.

Съгласно член 8, ал. 1 от Закона за БЧК, БЧК има изключителното право да използва името Червен кръст и емблемата. По време на война, деянията, свързани с нерегламентирана употреба на „знака на Червения кръст“ съгласно чл. 413 от НК съставляват престъпления против законите и обичаите за водене на война.

5. Структури за закрила и подкрепа

5.1. Национални дружества на Червения кръст или Червения полумесец

Условията за създаването и признаването на едно национално дружество са изложени в Устава на Международното движение на ЧК и ЧП (чл. 4), който е одобрен от държавите-страни по Женевските конвенции от 1949 г. и техните Допълнителни протоколи от 1977 г.

Според ЗБЧК „Българският Червен кръст е единственото национално дружество на Червения кръст в България”. Нормативната уредба се допълва от редица други закони, които регламентират неговите функции и правомощия, като ЗОВСРБ (чл. 46), Закона за защита при бедствия³⁷ (чл. 22), ЗУБ.

БЧК е юридическо лице с нестопанска цел, с правноорганизационна форма на Сдружение в обществена полза, регистрирано и вписано по съответния законов ред.

БЧК, като част от Международното движение на ЧК и ЧП, се ръководи от седем фундаментални принципи: хуманност безпристрастност, неутралност, независимост, доброволност, единство и универсалност. Въз основа на своята мрежа от над 18 000 доброволци в страната, БЧК оказва помощ на уязвимите хора в България без да прави разграничение между националност или раса, пол, социален статус, религиозни убеждения или политически възгледи и има специален мандат за дейности при кризи, природни и/или предизвикани от човека бедствия.

Чрез програми за обучение и дейности в полза на обществото, БЧК допринася за множество

³⁵ На основание член 38 от Първата Женевска конвенция за подобряване участието на ранените и болните от въоръжените сили при бойни действия на сушата от 1949 г.

³⁶ Пак там, чл. 38, ал. 2.

³⁷ Обн. ДВ, бр. 102 от 19.12.2006 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 60 от 7.07.2020 г.

хуманитарни каузи, като опазва здравето и живота на хората и осигурява уважение към човешкото достойнство.

5.2. Гражданска защита

Гражданската защита има за цел да закриля цивилното население, за да се смекчат загубите, щетите и страданията, които са му причинени от методите и средствата за водене на война. Тя служи също за предпазна мярка в случай на нападение, както е посочено в Първия допълнителен протокол от 1977 г. към Женевските конвенции от 1949 г. и Четвъртата Женевска конвенция, която предоставя на организациите за гражданска защита правото да упражняват своята дейност под чужда окупация, при всички ситуации на международен въоръжен или дори на невъоръжен конфликт съгласно Втория допълнителен протокол.

МХП дефинира гражданската защита според изпълнените задачи, а не спрямо организациите, които изпълняват тези задачи. Гражданите, участващи в работата на гражданската защита, трябва да бъдат уважавани и защитени, не могат да бъдат обект на нападение.

Международноправно задължение на държавите е да гарантират, че структурите от мирно време, са разпознаваеми във военно време, че всички участващи в гражданската защита знаят правилата на международното хуманитарно право и техните задължения. Държавите трябва да контролират използването на международния отличителен знак на гражданската защита и да предотвратят всяка злоупотреба чрез приемане на съответното наказателно законодателство.

Введените в българското законодателство понятия, съответстващи по същество на „гражданска защита“ и „служби на гражданската защита“, са съответно „защита на населението“ и „единна спасителна система“ и са регламентирани в Закона за защита при бедствия в случай на опасност за населението или възникване на бедствия, както и при положение на война, военно или извънредно положение.

• Структури и дейности на МВР за работа с мигранти

Миграционните кризи са актуален момент в МХП. Съвременните условия изискват нови подходи и съответен инструментариум. В последните години България постепенно и с устойчив темп се трансформира от страна на емиграция през транзитна държава към държава, привличаща имиграция.

Контролът на мигрантските вълни, транспортните коридори, както и местата за разполагане на сили на НАТО и др. са задачи на органите на Главна дирекция "Гранична полиция" (ГДГП) и въоръжените сили при необходимост им оказват съдействие като за съвместните им действия се разработва общ оперативен план с определени цели, структури, задачи и отговорности.

За работа с мигрантите през 2004 г. е създадена Дирекция „Миграция“ (ДМ) като специализиран орган в структурата на МВР за регулиране на миграционните процеси и административен контрол върху пребиваването на чужденците в Република България.

Кое лице се счита за чужденец и неговият статут са уредени в Закона за ЧРБ. Чужденците в Република България, пребиваващи на законно основание, имат всички права и задължения според българските закони и ратифицираните международни договори, по които България е страна, с изключение на тези, за които се изисква българско гражданство.

Редът за временното настаняване, престой и освобождаване на чужденци в специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) е уреден с Наредба №Из-1201 от 1 юни 2010 г.³⁸. Към настанените в СДВНЧ се прилагат общоприетите норми за защита правата на човека и ратифицираните международни договори, по които Република България е страна.

Представителството в България на Върховния комисар на ООН за бежанците е важен партньор на Дирекция "Миграция" по силата на подписания през 2017 г. Меморандум за разбирателство относно условията за съвместно сътрудничество и координация. Друг такъв основен партньор е Международната организация по миграция (МОМ), която има постоянно действащ офис на територията на СДВНЧ-София и осъществява дейностите по мотивиране и осъществяване на доброволното завръщане на чужденците в държавите им по произход или други трети страни.

Съществена хуманитарна подкрепа за настанените в СДВНЧ лица се осигурява от БЧК. На

38 Наредба №Из-1201 от 1 юни 2010 г, обн. ДВ, бр.45 от 15 юни 2010 г.

тези лица Българският Хелзинкски комитет осигурява безплатни правни консултации и юридическа помощ, а Центърът за хора, преживели изтезания – АСЕТ, осигурява психо-социално консултиране. Каритас България регулярно провежда обучителни курсове за деца и възрастни сред настанените в СДВНЧ чужденци.

5.3. Национални информационни офиси (Служби за издирвания и възстановяване на семейните връзки)

Националните информационни офиси са органи на ЧК и ЧП. Ролята им, в ситуации на международен въоръжен конфликт или окупация, е да събират и съхраняват информация за задържани чужди граждани, да предават тази информация на Централната агенция по издирванията и на МКЧК и да отговарят на запитвания относно тези хора. Съществуването на тези офиси в мирно време, благоприятства тяхната работа в условията на конфликт.

Дейностите, определяни от Женевските конвенции от 1949 г. и Допълнителните протоколи от 1977 г към тях, целят да се събира, съхранява и предава информация за идентифицирането на военнопленници, интернирани, ранени, болни или мъртви, както и други с осигурена закрила; предаване на семейни съобщения; издирване на изчезнали лица; събиране на семейства и възстановяване на семейните връзки (RFL).

На всеки четири години, по време на Международните конференции (МК) на ЧК и ЧП, държавите призовават за действия и препоръки, вкл. в областта на RFL³⁹. Правната уредба на национално ниво на гореспоменатите правомощия на БЧК се съдържа в ЗБЧК (член 4, ал. 1, т.7).

6. Регламентирано използване на методите и средствата за водене на бойни действия.

6.1. Договори по отношение на въоръженията, по които Република България е страна

Република България участва активно във всички международноправни инструменти в **областта на разоръжаването, неразпространението и контрола на въоръженията**, в чиито основни цели се включват спазването на международните задължения, произтичащи в частност от Съвета за сигурност на ООН, от ЕС и ОССЕ, както и зачитането на МХП и правата на човека.

Приоритетно за страната в тази област е прилагането на Конвенцията за забрана на химическото оръжие, Конвенцията за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологични (биологични) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване, Конвенцията за забрана на употребата, складирането, производството и трансфера на противопехотните мини и за тяхното унищожаване и Конвенцията по касетъчните боеприпаси.

В изпълнение на задълженията на страната ни по горепосочените конвенции са приети Закон за забрана на химическото оръжие и за контрол на токсичните химически вещества и техните прекурсори и Закон за изпълнение на Конвенцията по касетъчните боеприпаси и Конвенцията за забраната на използването, складирането, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване. Приемането на тези закони⁴⁰ е израз на сериозната ангажираност на Република България в областта на МХП.

Зачитането на правата на човека и МХП заема централно място и в областта на **експортния контрол** на оръжия и изделия и технологии с двойна употреба. Израз на ангажираността на България приемането на Закона за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и изделия и

39 Вж. например : Резолюция 11 от 24-та МК, Манила, 1981; Резолюции 15 и 16 от 25-та МК, Женева, 1986; Резолюция 2д от 26-та МК, Женева, 1995; Резолюция 1 от 28-ма МК, Женева, 2003; Резолюция 4 от 33-та МК, Женева, 2019.

40 Закон за забрана на химическото оръжие и за контрол на токсичните химически вещества и техните прекурсори, обн. ДВ, бр. 8 от 28.01.2000 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 63 от 9.08.2019 г., в сила от 9.08.2019 г.; Закон за изпълнение на Конвенцията по касетъчните боеприпаси и Конвенцията за забраната на използването, складирането, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване, обн. ДВ, бр. 95 от 8.12.2015 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 98 от 13.12.2019 г., в сила от 13.12.2019 г.

технологии с двойна употреба⁴¹.

6.2. Планиране на операции

При участие на военнослужещи от Българската армия в мисии и операции извън територията на страната се спазват националното законодателство, Уставът на ООН, международните договори, по които Република България е страна, както и принципите и нормите на МХП. За всяко такова участие началникът на отбраната изготвя правила за употреба на сила съгласно разпоредбите на ЗОВСРБ.

Приета е „Доктрина за съвместно определяне и поразяване на целите“, утвърдена със Заповед на министъра на отбраната на Република България №ОХ-744/25.10.2013 г. Същността ѝ се заключава в правилния подбор на целите и системите, или комбинация от системи, за адекватен отговор към тях, като се отчитат и оперативните особености. Правилата за използване на сила задължително се санкционират от висшето политическо и военно ръководство.

Във всички случаи използването на военна сила е контролирано и ограничено до такава степен, че тя да е обоснована, пропорционална и необходима за постигане на правно обосноващите военни цели.

Извършваните анализи служат като основа за възприемането на алтернативни методи за водене на война, чрез използване на несмъртоносни средства за въздействие по набеязаните цели.

6.3. Нововъзникващи технологии във военната сфера и предизвикателства пред международното хуманитарно право

Днес НАТО и ЕС са изправени пред редица предизвикателства, което изисква промяна и приспособяване към динамично променящата се среда на сигурност. Военното превъзходство на НАТО вече трудно може да бъде гарантирано без нови съвременни технологии в отбраната, както и без в планирането, подготовката и провеждането на съвременните военни операции.

Редица съвременни оръжейни системи притежават автономни характеристики. Именно напредъкът в областта на изкуствения интелект има потенциал да доведе до значителни промени в динамиката на бъдещи въоръжени конфликти и да се отрази върху баланса на силите и отношенията между държавите. Същевременно автономността на оръжейните системи поражда редица хуманитарни, морални и етични въпроси и през 2014 г. темата е обсъждана в рамките на Конвенцията за забрана или ограничаване употребата на определени видове конвенционални оръжия, като се търси баланс между военната необходимост и хуманитарните съображения.

През 2018 и 2019 г. обсъжданията на гореизложените въпроси с активното участие на България съществено допринесоха за подобряване на общото разбиране по въпроси, свързани с приложимостта на международното хуманитарно право и е на дневен ред за 2020 – 2021 г.

6.4. Хуманитарно въздействие от използването на експлозивни оръжия срещу военни цели в гъсто населени райони

МХП регламентира основното задължение на воюващите по време на въоръжен конфликт, а именно, че всички човешки същества трябва да бъдат третираны хуманно, включително и воюващите на другата страна, като не се прави преценка относно мотива и законността на водените военни действия. В Женевските конвенции изрично се посочва, че всяко лице, което не участва или вече не участва активно във военните действия, има право на закрила и трябва да бъде третирано хуманно.

Измененият характер на съвременните въоръжени конфликти се изразява в нарастване на техния брой, продължителност и сложност, което води до увеличаване на опасностите и тежки последици за цивилното население. Това налага необходимостта от спазване на разпоредбите на МХП, от прилагане на механизмите за търсене на отговорност за нарушения му и за засилване на мерките не само на международно, но и на национално ниво.

Темите за използването на експлозивни оръжия в населени райони и необходимостта от действия за подкрепа на МХП стават все по-актуални. Изразените в рамките на различни

⁴¹ Закон за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба, обн. ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г., в сила от 30.06.2012 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 63 от 9.08.2019 г., в сила от 9.08.2019 г.

международни форуми опасения за причиняването на значителни хуманитарни вреди от използването на експлозивни оръжия показват необходимостта от предприемане на адекватни мерки и действия за гарантиране спазването на МХП за защита на гражданското население и цивилната инфраструктура.

6.5. Защита на цивилното население при водене на бойни действия в градове при използване на експлозивни оръжия

С оглед поетия ангажимент да се зачита и гарантира МХП, да се насърчава спазването на инструментите на МХП, включително Допълнителните протоколи към Женевските конвенции, и да се подкрепят хуманитарните действия, Министерството на отбраната подкрепи и присъединяването на Р България към Хуманитарен призив за действие за подкрепа на МХП, предложен от Германия и Франция.

През октомври 2019 г. се проведе Виенската конференция за защита на населението. Участие взеха представители 133 държави, международни организации и представители на гражданското общество, които се договориха да стартират преговори по разработване на политическа декларация за използването на ЕWIPA, която да гарантира спазване на МХП и защита на цивилни по време на военни конфликти.

Всеобщо споделено е виждането, че съществуващото МХП осигурява нужната правна рамка за справяне с предизвикателствата, породени от изменения характер на съвременните въоръжени конфликти. Въпреки това, съществуват противоположни гледни точки по отношение на начините, по които следва да се приложи МХП. Това налага удължаване на преговорния процес с цел разработване на приемлив проект на политическа декларация.

Актуалността и отговорностите, свързани със защитата на цивилното население и цивилната инфраструктура, поставят изискване пред страната ни активно да се ангажира в инициативите и преговорните процеси по темата, имайки предвид нейната сложност.

6.6. Регламентирано използване на методите и средствата за водене на бойни действия

МХП регламентира основното задължение на воюващите по време на въоръжен конфликт за хуманно третиране, включително и на воюващите на другата страна. Освен това, е регламентирано използването на определени методи и средства за водене на бойни действия. Приоритетно за България в тази област е прилагането на Конвенцията за забрана на химическото оръжие, Конвенцията за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологични (биологични) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване, Конвенцията за забрана на използването, съхранението, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване и Конвенцията по касетъчните боеприпаси.

Основен принцип в посочените конвенции е и зачитането на МХП и правата на човека. В изпълнение на задълженията на страната ни по горепосочените конвенции са приети и съответните закони.

• Взаимодействие между МВР и МО при военно положение или положение на война

Взаимодействието между Министерството на отбраната (МО) и Министерството на вътрешните работи (МВР) при военно положение и положение на война се организира чрез съгласуване на съвместните им задачи и действия при изпълнение на стратегическите планове, плановете за операции на въоръжените сили и плановете за оперативно използване на силите на МВР.

При обявяване на военно положение или положение на война МВР, съгласувано с МО, изпраща групи за координация и взаимодействие в щаба на Върховното главно командване и Съвместното командване на силите.

Двете министерства съгласуват реда и маршрутите за евакуация извън зоната на военната операция, като МВР оказва съдействие на въоръжените сили за осигуряване на тази дейност⁴².

42 Чл. 27-30 от Инструкция № м-3 от 18 юли 2011 г. за взаимодействие между МО и МВР.

- **Взаимодействие при организиране охраната и прикритие на държавната граница**

При военно положение или положение на война органите на Главна дирекция „Гранична полиция“ и формированията от въоръжените сили съгласуват действията си по осигуряване охраната на държавната граница и разгръщането на военните формирования в граничната зона с цел защита на суверенитета и териториалната цялост на страната.

Редът и способите за охрана на държавната граница, извън зоната на военната операция, се определят от министъра на вътрешните работи съгласувано с Главнокомандващия на въоръжените сили съгласно Закона за МВР (чл. 87-89).

- **Взаимодействие при борба с десанти, диверсионно-разузнавателни формирования и терористични групи**

Задачите по воденето на борба с десанти, диверсионно-разузнавателни терористични групи и други формирования за организирана съпротива се изпълняват чрез провеждането на съвместни операции и действия на структурите на МВР и военните формирования от въоръжените сили.

Органите за управление на въоръжените сили предоставят на МВР информация относно местата, времето за стоварване и състава на десантите на противника в и извън зоната на военната операция.

МВР предоставя на МО информация за сформирването и действията на терористични групи и други формирования за организирана съпротива на територията на страната. Борбата с диверсионно-разузнавателните формирования и терористичните групи в зоната на военната операция се води от въоръжените сили във взаимодействие с органите на МВР, а извън зоната на военната операция – от органите на МВР във взаимодействие с военни формирования от въоръжените сили⁴³.

- **Използване на оръжие от полицейските органи съгласно Закона за МВР**

Използването на оръжие от полицейските органи е регламентирано основно в ЗМВР. Полицейските органи могат да използват оръжие съгласно този закон само когато това е абсолютно необходимо, а именно: при въоръжено нападение или заплаха с оръжие; при освобождаване на заложници и отвлечени лица; след предупреждение при задържане на лице, извършващо или извършило престъпление от общ характер, ако то оказва съпротива или се опитва да избяга; след предупреждение за предотвратяване на бягство на лице, задържано по съответния ред за извършено престъпление от общ характер; при вземане на мерки за осигуряване на лична безопасност.

При използване на оръжие полицейските органи са длъжни да направят всичко възможно да запазят живота на лицето, срещу което е насочено, и да не застрашават живота и здравето на други лица.

Полицейските органи преустановяват употребата на оръжие незабавно след постигането на законната и цел. След използване на оръжие полицейските органи изготвят доклад.

7. Нарушения на международното хуманитарно право

Съгласно чл. 85, т. 5 от Първия допълнителен протокол всички тежки нарушения на МХП трябва да бъдат разглеждани като военни престъпления. Нарушенията на МХП са квалифицирани като тежки в чл. 50 от Женевската конвенция за подобряване участието на ранените и болните от въоръжените сили при бойни действия на сушата, чл. 51 от Женевската конвенция за подобряване участието на ранените, болните и корабкрушенците от въоръжените сили при бойни действия на море, чл. 130 от Женевската конвенция относно третиране на военнопленниците, чл. 147 от Женевската конвенция относно закрилата на гражданските лица по време на война и в чл. 85 във връзка с чл. 11 от Първия допълнителен протокол. Първият допълнителен протокол регламентира защитата на жертвите на международен въоръжен конфликт.

Тежките нарушения на МХП съгласно Първия допълнителен протокол, са **умишлени деяния, с които се причинява смърт, тежки телесни повреди или сериозни увреждания на здравето** при подлагане на нападение на гражданското население или на цивилни лица; извършване на нападение с неизбирателен характер, засягащо гражданското население или граждански обекти, извършване

43 Чл. 35-36 от Инструкция № м-3 от 18 юли 2011 г. за взаимодействие между МО и МВР.

на нападение срещу съоръжения или инсталации, съдържащи опасни сили, когато е известно, че такова нападение ще причини излишни човешки жертви, наранявания на граждански лица или причиняване на щети на граждански обекти; подлагане на нападение на неотбранявани местности и демилитаризирани зони; подлагане на нападение на дадено лице, когато е известно, че е извън строя; вероломно използване на отличителната емблема на ЧК, ЧП или други знаци, предоставящи закрила.

Международните инструменти изброени по-горе регламентират и други действия, които се разглеждат като престъпления, когато са извършени умишлено и противоречат на международното право за водене на война. Всяка страна, която участва в международен въоръжен конфликт и наруши разпоредби на МХП, е длъжна да плати компенсация и носи отговорност за всички действия, извършени от лица от състава на нейните въоръжени сили.

Тежките нарушения на международните правила за водене на военни действия представляват престъпления и са уредени в чл. 410 - 415, чл. 419 в НК. Престъпните състави уреждат различни видове посегателства спрямо ранени, болни, корабкрушенци и санитарен персонал (чл. 410, б. „а“), санитарни материали или инсталации (чл. 410, б. „б“), военнопленници (чл. 411), гражданско население (чл. 412, б. „а“, „б“, „в“, „г“, „д“) и гражданско имущество (чл. 412, б. „е“), емблемата на ЧК или ЧП и отличителния цвят на транспортните средства за санитарна евакуация (чл. 413), културните ценности (чл. 414). Използването на ядрено, химическо, бактериологическо, биологично или токсично оръжие или непозволени средства или начини за водене на война също е квалифицирано като престъпление (чл. 415). Субект на престъпленията може да бъде военнослужещ или всяко наказателноотговорно цивилно лице. Съгласно чл. 419 от НК се наказва онзи, който съзнателно допусне негов подчинен да извърши престъпление против мира и човечеството – в това число и престъпления против законите и обичаите за водене на война.

Българският НК е приложим за тежки нарушения на МХП, както по време на международен въоръжен конфликт, така и по време на въоръжен конфликт, който няма международен характер, тъй като разпоредбите на кодекса не правят разграничение между тези две хипотези. При формулирането на престъпните деяния е следвана терминологията, използвана в Женевските конвенции и Римския статут на Международния наказателен съд. Съставомерната форма на вината е само умисъл.

Не са включени в НК като престъпления посегателства от категорията на превръщането на неотбранявана местност или демилитаризирана зона в обект на нападение; възпрепятстване репатрирането на военнопленници или интернирани цивилни лица, извършването на убийство, изтезания, нечовешко третиране (включително биологически експерименти) и причиняване на тежки страдания, осакатявания или друго увреждане на здравето на религиозен персонал на противниковата страна.

Не се прилага на давност за престъпления против мира и човечеството. Най-голямо международноправно значение е придобила Конвенция за неприлагане на давност по отношение на военните престъпления и престъпленията против човечеството, ратифицирана от българската държава на 10.04.1969 г. с Указ № 344 на тогавашния Президиум на Народното събрание и е в сила за България от 11.11.1970 година. В НК на България още през 1968 г. (чл.79, ал. 2) е включена разпоредбата, че наказателното преследване и изпълнението на наказания за престъпления против мира и човечеството не се изключват по давност.

Действащата Конституция на Република България запази в чл. 31, ал. 7 съществуващото положение за неприлагане на давност относно тези престъпни деяния.

В чл. 85, ал. 2 и чл. 88а, ал. 5 от НК е въведена абсолютна материалноправна пречка за реабилитация на осъден за престъпление против мира и човечеството, в това число и престъпление против законите и обичаите за водене на война. Така, според действащото българско право, няма да може да се заличават осъждането на военнопредстъпници по чл. 410 - 415 от НК и последиците, които законите свързват със самото осъждане. НК не изключва възможността за прилагането на института на амнистията за военни престъпления.

Независимо, че не всички нарушения на МХП са квалифицирани като тежки, държавите членки са длъжни да противодействат по адекватен начин спрямо всички останали нарушения на конвенциите.

Към момента единствено в Закона за БЧК има административно-наказателни разпоредби по конкретни въпроси от сферата на МХП във връзка със защитата на емблемата на ЧК.

8. Други мерки за прилагане на МХП

8.1. Превод на договорите в областта на международното хуманитарно право

Всяка държава, страна по Женевските конвенции и по Първия допълнителен протокол, е длъжна да предостави на останалите страни техните официални преводи, както и официалните преводи на законите и правилниците, които може да приеме, за да осигури прилагането на цитираните международни договори. Република България е предоставила, чрез Швейцарския федерален съвет, официален превод на Женевските конвенции и на Допълнителните протоколи към тях през 2016 г.

Официалният превод на Женевските конвенции и на Допълнителните протоколи към тях е публикуван в Държавен вестник през 2014 г.⁴⁴.

Официалните преводи на останалите международните договори в областта на МХП, по които Република България е страна, са публикувани в „Държавен вестник“, като по-подробна информация се съдържа в Приложение 2.

8.2. Разпространение и преподаване

Във всеки от международните актове се съдържа задължение да се осигури подходящо тяхно **разпространение и обучение**. Задължението за страните е, както в мирно време, така и по време на въоръжен конфликт, да разпространяват текстовете на международните договори колкото е възможно по-широко в съответните страни и да включват изучаването им в различни програми.

В изпълнение на уставните си задължения и Закона за БЧК и в качеството си на Национално дружество, БЧК осигурява и разпространява наръчници, сборници, брошури, видеофилми и други специализирани материали и периодично провежда курсове и семинари по МХП и международните права на човека за различни аудитории. БЧК също така систематично подпомага усилията на българското правителство и международните организации за оповестяване, изпълнение и усъвършенстване на съществуващите международни хуманитарно-правни разпоредби, за създаването на национални механизми за тяхното прилагане и организирането на медийни кампании по многобройните случаи на нарушаване нормите на хуманността в световен мащаб.

Като част от усилията по разпространение и запознаване с МХП, БЧК стартира процес на разширяване на университетската мрежа от юридически факултети, с които да се провеждат целеви събития в областта на МХП.

ПРЕПОРЪКИ

Препоръка на МВнР: Би било подходящо да се обмисли ратифицирането на международните договори в областта на МХП, които Република България вече е подписала. Наред с това, въз основа на анализ от страна на компетентните ведомства, би могло да се обмисли присъединяването ѝ към онези многостранни инструменти в областта на МХП, по които тя все още не е страна.

Препоръки на БЧК:

Препоръка: Следва да се проведе паралел с Националния план “Жени, мир и сигурност” и да се интегрират общите подходи за защита на жените.

Препоръка: Да се инициират промени в Наредба за единните държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността "право" и професионална квалификация "юрист", с които изучаването на Международно хуманитарно право да се включи като задължителна или изборителна дисциплина в учебната програма на всички Юридически факултети. Също така с предложените

44 Обн. ДВ, бр. 26 от 21.3.2014 г.; ДВ, бр. 27 от 25.03.2014 г.; ДВ, бр. 30 от 01.04.2014 г.

промени може да се насърчи студентска мобилност и обмен на преподавателски състав, както и включването на изучаването на МХП от чуждестранни студенти в България по програми за обмен, вкл. Програма "Еразъм+".

Препоръка: Да се отчетат изключително хуманитарното естество на осъществяването на дейностите по RFL, което предполага съдействие от страна на публичните институции, в т.ч. при обмена на информацията относно съдбата на издирваните лица, в дух на сътрудничество и разбиране на специфичния мандат. Важно е да се отбележи, че България като страна по ЖК и участник в Международните конференции на ЧК и ЧП ще следва да отчете напредъка по новоприетата резолюция 4 (https://rcrcconference.org/app/uploads/2019/12/33IC-R4-RFL-CLEAN_ADOPT-ED_en.pdf) от 33-та Международна конференция, проведена през м.декември 2019 г., чрез която държавите се ангажират да подкрепят дейността по възстановяване на семейни връзки, в т.ч. чрез невъзпрепятстван трансфер на лични данни.

Препоръка: За да се реши въпросът за изчезнали и починали мигранти, сътрудничеството с живите родственици и починалите са допълнителни компоненти, които трябва да бъдат разгледани заедно. Трябва да се насърчава достигането до семействата на починалите и събирането на информацията за изчезналите, като същевременно се осигури наличието на подходяща медико-правна рамка, която да гарантира идентифицирането на починали мигранти и тяхното достойно преместване (включително възможност за проследяване).

Препоръка: Необходими са по-нататъшни усилия за мобилизиране и сенсбилизация, за да може да се отговори на нуждите на семействата на починалите. Общо взето това включва насърчаване на правилни процедури за идентификация, управление на мъртвите и, ако е необходимо, събиране и предаване на информацията, предоставяна от семейства на изчезналите в страни на произход, транзит и пребиваване на националните органи, които отговарят за разследването на неидентифицирани тела. Трябва да се и насърчават мултидисциплинарните подходи за сътрудничество между дисциплините (криминалистика и защита, събиране на семейства), както и сътрудничеството и повишаването на чувствителността на съответните органи.

Препоръка: увеличаване на размера на санкциите при установяване на нарушение и разработване на механизъм, който дава възможност за лесно идентифициране и докладване на злоупотреби с името или емблемата на Червения кръст. Също така следва да се създаде квалифициран състав за тежки злоупотреби, напр. по време на извънредно положение; с тежки последици за живота и здравето.

Препоръка: да се разгледа възможността за приемане от страна на Р България на т.нар. Спешен пътен документ, актуализиран от МКЧК към 1 януари 2019 г. Модернизираната версия на документа е преработена, за да съответства на указанията на Международната организация за гражданска авиация относно документите за пътуване при спешни случаи, за да се улесни работата на органите за граничен контрол. Документът се издава на хора, които: 1) не притежават паспорт или друг признат документ за пътуване; 2) са разселени, без гражданство, бежанци, търсещи убежище или мигранти в особено уязвима ситуация; 3) не могат да се върнат в страната на произход или пребиваване или да продължат в страна, предлагаща временно или постоянно убежище; 4) имат необходимите визи и отговарят на изискванията за пътуване.

Документите за спешни пътувания на МКЧК се издават само в краен случай, когато властите не са в състояние да предоставят документ и са валидни само за еднопосочно пътуване

Препоръка: Да се потърсят варианти за централизиране на данните и информацията от общинските регистри на починалите лица, като данните бъдат въведени в единна платформа и към тях бъдат съотнесени данните за българските граждани, чужденците, в т.ч. мигранти с или без статус.

Препоръка: Да се централизира информацията за броя на неидентифицираните тела. Няма ясен брой уникални несъответстващи ДНК профили, нито на конкретно свързани с мигранти. В България

се прави генетичен анализ на неидентифицирани останки от 2000 г. насам. В полицията има звено за изчезнали лица (което се занимава най-вече със случаи на български граждани). Разследванията на неидентифицирани тела също се извършват от полицията, а случаите се докладват и споделят в цялата страна.

Препоръка: Да се прегледа правната уредба, свързана със защитата на околната среда и природните ресурси, с цел транспониране на необходимостта от опазване на природните ресурси и достъпа на населението до тях, в условия на изменчив климат, вкл. при възникване на конфликт (граждански, вътрешен, въоръжен).

Ефектите от изменението на климата могат да увеличат уязвимостта на хората и да създадат допълнителна динамика в конфликт. По-голямото спазване на Международното хуманитарно право може да помогне за намаляване на климатичния риск за уязвимите общности и самата околна среда. МХП пояснява, че природната среда е защитена и че цивилните разчитат на природни ресурси, които са от съществено значение за тяхното оцеляване. При правилно спазване принципите и правилата на МХП за провеждането на военни действия могат да се намалят рисковете от климата.

Препоръка: да се проследи обвързаността на Закона за защита при бедствия с препоръките за разпознаваемост на гражданските структури във военно време и да се използва рамката на Националната програма за защита при бедствия за формулиране на конкретни задачи е тази посока, които да бъдат изпълнявани, ежегодно, чрез прилагането на годишните планове към Програмата. Също така на оперативното ниво, следва да е възможно да се гарантира, че структурите на единната спасителна система са запознати с правилата на МХП в т.ч. необходимите за изпълнението на техните задължения в случай на военен конфликт, военно положение и т.н.

Предложения на Пловдивски университет

Законодателните предложения са:

1. Ратифициране от Република България на Международната конвенцията на ООН срещу набирането, използването, финансирането и обучението на наемници, приета 1989 г., в сила от 2001 г. (International Convention Against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries).

2. Допълнение на Наказателния кодекс на Република България:

А) В Глава четиринадесета „Престъпления срещу мира и човечеството“ се добавя чл. 415б с примерен текст:

Ал. 1. Вербуване, обучение, финансиране или друго обезпечение на наемници, както и тяхното използване във въоръжен конфликт или военни действия, се наказват с

(индивидуализацията на наказанието следва да се обмисли отделно, но трябва да се определи като тежко престъпление, с възможност за наказване над 5 г. лишаване от свобода).

Ал. 2. Същото деяние, извършено с използване на служебно положение или по отношение на непълнолетно лице се наказва с

Ал. 3. Лице, което е участвало като наемник във въоръжен конфликт или военни действия, се наказва с...

Ал. 4. За деяние, извършено повторно, наказанието е съответно: по ал. 1...; по ал. 2..., по ал. 3...

Б) В чл. 93 се добавя т. 32:

«Наемник» е лице, което участва във въоръжен конфликт или военни действия с цел получаване на материално възнаграждение и не е гражданин на държавата, участваща във въоръжения конфликт или военните действия, не живее постоянно на нейна територия и не е лице, изпратено от друга държава за изпълнение на служебни задължения.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Списък на цитираните закони и други нормативни актове на Р България

- Конституция на Република България, обн. ДВ, бр. 56 от 13.07.1991 г., в сила от 13.07.1991 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр.100 от 18.12.2015 г.
- Закон за Българския Червен кръст, обн. ДВ, бр. 87, 29.09.1995 г., посл. доп. ДВ, бр.60 от 7.07.2020 г.
- Закон за военните паметници, обн. ДВ, бр.13 от 8.02.2008 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 62 от 1.08.2017 г.
- Закон за Държавна агенция "Национална сигурност", обн. ДВ, бр.109 от 20.12.2007 г., посл.изм. ДВ, бр. 99 от 17.12.2019 г.
- Закон за експортния контрол на продукти, свързани с отбраната, и на изделия и технологии с двойна употреба, обн.ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г., в сила от 30.06.2012 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 63 от 9.08.2019 г., в сила от 9.08.2019 г.
- Закон за забрана на химическото оръжие и за контрол на токсичните химически вещества и техните прекурсори, обн. ДВ, бр. 8 от 28.01.2000 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 63 от 9.08.2019
- Закон за закрила на детето, обн. ДВ, бр.48 от 13.06.2000 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр.58 от 23.07.2019г.
- Закон за защита при бедствия, обн. ДВ, бр.102 от 19.12.2006 г., посл. изм. и доп. бр. 60 от 7.07.2020 г.
- Закон за изпълнение на Конвенцията по касетъчните боеприпаси и Конвенцията за забраната на използването, складирането, производството и трансфера на противопехотни мини и за тяхното унищожаване, обн. ДВ, бр. 95 от 8.12.2015 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 98 от 13.12.2019 г., в сила от 13.12.2019 г.
- Закон за Министерството на вътрешните работи, обн. ДВ, бр.53 от 27.06.2014 г, посл. изм. и доп. ДВ, бр. 85 от 2.10.2020 г.
- Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България, обн. ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр.38 от 24.04.2020 г.
- Закон за убежището и бежанците, обн. ДВ, бр. 54 от 31.05. 2002 г., в сила от 1.12.2002 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 89 от 16.10.2020 г.
- Закон за частната охранителна дейност, обн. ДВ, бр. 10 от 30.01.2018 г., в сила от 31.03.2018 г., посл. изм. ДВ, бр. 69 от 4.08.2020 г.
- Закон за чужденците в Република България, обн. ДВ, бр. 153 от 23.12.1998 г., посл. изм. ДВ, бр. 98 от 17.11.2020 г.
- Наказателен кодекс, обн. ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., посл. доп. ДВ, бр. 88 от 13.10.2020 г.
- Наказателно-процесуален кодекс, обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от от 29.04.2006 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 98 от 17.11.2020 г.
- Постановление № 181 на МС от 2009 г., обн. ДВ, бр. 59 от 28.07.2009 г.; доп. ДВ, бр. 9 от 29.01. 2019 г.
- Постановление на Министерския съвет №35/28.02.2019 г., обн. ДВ, бр. 19 от 5.03.2019 г.
- Наредба №Из-1201 за реда за временно настаняване на чужденци, за организацията и дейността на специалните домове за временно настаняване на чужденци. от 1.06.2010 г, обн. ДВ, бр. 45 от 15.06.2010 г.
- Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях, приета с ПМС № 256 от 17.10.2012 г., обн. ДВ, бр.81 от 23.10.2012 г.
- Доктрина на въоръжените сили на Република България (ноември 2017 г., Заповед на министъра на отбраната No ОХ-1244/04.12.2017. и Национална отбранителна стратегия приета с Решение № 239 на Министерския съвет от 14.04.2011 г. валидна до края на 2020

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Участие на Република България в международни договори и актове в областта на Международното хуманитарно право

Конвенция за мирно уреждане на международните спорове, Подп. в Хага на 29.07.1899 г. Депозитар - Холандия. В сила от 4.09.1900 г.

Конвенция относно законите и обичаите на сухоземната война, Ратиф. от Б-я на 4.09.1900 г.

Декларация относно забрана да се употребяват снаряди, които са единствено предназначени да разпръскват задушливи или отровни газове, Ратиф. от Б-я на 4.09.1900 г.

Декларация относно забрана да се употребяват куршуми, които лесно се пръскат или сплескват в човешкото тяло, Ратиф. от Б-я на 4.09.1900

Заключителен акт на Втората международна конференция на мира, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Конвенция за мирно уреждане на международните спорове, Подп. в Хага на 18.10.1907 г. Депозитар - Холандия. В сила за Б-я от 10.06.2000 г. Ратиф. със Закон на НС от 12.01.2000 г. /декларация/; ДВ бр. 7/2000 г. Ратиф. документ деп. на 11.04.2000 г. Текст – ДВ бр. 52/2003 г.

Трета конвенция относно започването на враждебните действия, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Четвърта конвенция относно законите и обичаите на сухоземната война, Хага, 18 окт. 1907 г. с Правилник относно законите и обичаите на сухоземната война, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Пета конвенция относно правата и задълженията на неутралните държави и лица в случай на сухоземна война, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Шеста конвенция относно режима на неприятелските търговски кораби при започването на враждебните действия, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Седма конвенция относно превръщането на търговските кораби във военни единици, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Осма конвенция относно поставянето подводни мини, автоматично взривяващи се при досег, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Девета конвенция относно бомбардировките от морски сили във време на война, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Десета Хагска конвенция от 18 окт. 1907 г. за приспособяване на принципите на Женевската конвенция от 1906 г. към морската война, Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Единадесета конвенция относно известни ограничения в упражняване на правото на залавяне в морската война, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Дванадесета конвенция за учредяване на Международен съд за морските залавяния, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Тринадесета конвенция относно правата и задълженията на неутралните държави в случай на морска война, Хага, 18 окт. 1907 г., Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Декларация относно забраната да се хвърлят снаряди и избухливи вещества от балони, Подп. от Б-я на 18.10.1907 г.

Протокол за забрана употребата във време на война на задушливи, отровни или подобни на тях газове и на бактериологични средства, Подп. в Женева на 17.06.1925 г. Депозитар - Франция. В сила от 10.05.1926 г., за Б-я от 7.03.1934 г. Ратиф. документ деп. на 7.03.1934 г. Закон на ВНС от 13.09.1991 г. за оттегляне на резервите; ДВ бр. 80/1991 г. Текст - ДВ бр. 180/1932 г.; сб. договори на ОН, т. 94, с. 65, № 2138.

Многостранен договор за отказване от войната като оръдие за национална политика /Пакт Бриан-Келлог/, Подп. в Париж на 27.08.1928 г., В сила от 25.07.1929 г. Одобрен с Указ N 12/5.07.1929 г., Текст - ДВ бр. 70/1929 г.

Конвенция за предотвратяване и наказване на престъплението геноцид /Конвенция за преследване и наказване на престъпленията по геноцида – в Указ № 300 от 1950 г./ Пр. от ОС на ООН на 9.12.1948 г. Депозитар - ООН., В сила от 12.01.1951 г., Ратиф. с Указ № 300/23.06.1950 г. /резерва по чл. 9 и чл. 12 – резерва по чл. 9 оттеглена на 24.06.1992 г./; ДВ бр. 153/1950 г. Документ за присъединяване деп. на 21.07.1950 г. Закон на НС от 5.05.1992 г. за оттегляне на резервата по чл. 9; ДВ бр. 41/1992 г., Текст – ДВ бр. 99/2010 г.; сб. договори на ООН, т. 78, с. 277, № 1021.

Женевска конвенция от 12.08.1949 г. за подобряване участта на ранените и болните в действащите въоръжени сили (Първа ЖК) Подп. в Женева на 12.08.1949 г. В сила от 21.10.1950 г., за Б-я от 22.01.1955 г. Ратиф. с Указ № 181/22.05.1954 г. /резерва по чл. 10 - оттеглена на 9.05.1994 г./; ДВ бр. 43/1954 г. Ратиф. документ деп. на 22.07.1954 г. Закон на НС от 16.02.1994 г. за оттегляне на резервата; ДВ бр. 18/1994 г. Текст – ДВ бр. 26/21.03.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 75, с. 31, № 970.

Женевска конвенция от 12.08.1949 г. за подобряване участта на ранените, болните и претърпелите корабкрушение от състава на морските въоръжени сили (Втора ЖК), Подп. в Женева на 12.08.1949 г. Депозитар - Швейцария. В сила от 21.10.1950 г., за Б-я от 22.01.1955 г. Ратиф. с Указ № 181/22.05.1954 г. /резерва по чл. 10 - оттеглена на 9.05.1994 г./; ДВ бр. 43/1954 г. Ратиф. документ деп. на 22.07.1954 г. Закон на НС от 16.02.1994 г. за оттегляне на резервата; ДВ бр. 18/1994 г. Текст - ДВ бр. 26/21.03.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 75, с. 85, № 971.

Женевска конвенция от 12.08.1949 г. относно третирането на военнопленниците (Трета ЖК), Подп. в Женева на 12.08.1949 г. Депозитар - Швейцария. В сила от 21.10.1950 г., за Б-я от 22.01.1955 г. Ратиф. с Указ № 181/22.05.1954 г. /резерви по чл. 10, 12 и 85 - оттеглени на 9.05.1994 г./; ДВ бр. 43/1954 г. Ратиф. документ деп. на 22.07.1954 г. Закон на НС от 16.02.1994 г. за оттегляне на резервите; ДВ бр. 18/1994 г. Текст - ДВ бр. 26/21.03.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 75, с. 135, № 972.

Женевска конвенция от 12.08.1949 г. относно закрила на цивилните лица във време на война (Четвърта ЖК) Подп. в Женева на 12.08.1949 г. Депозитар - Швейцария. В сила от 21.10.1950 г., за Б-я от 22.01.1955 г. Ратиф. с Указ № 181/22.05.1954 г. /резерви по чл. 11 и 45 - оттеглени на 9.05.1994 г./; ДВ бр. 43/1954 г. Ратиф. документ деп. на 22.07.1954 г. Закон на НС от 16.02.1994 г. за оттегляне на резервите; ДВ бр. 18/1994 г. Текст - ДВ бр. 27/25.03.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 75, с. 287, № 973.

Допълнителен протокол към ЖК от 12.08.1949 г. относно защитата на жертвите на международни въоръжени конфликти (Протокол I), Подп. в Женева на 8.06.1977 г. Депозитар - Швейцария. В сила от 7.12.1978 г., за Б-я от 26.03.1990 г. Ратиф. с Указ № 1586/4.08.1989 г.; ДВ бр. 62/1989 г. Ратиф. документ деп. на 26.09.1989 г. Протокол № 59 от заседание на МС от 6.07.1992 г., т. 9 - за одобряване на проекта за изменения в приложение 1 към Протокола. Закон на НС от 16.02.1994 г. за приемане на декларация по чл. 90; ДВ бр. 18/1994 г. Декларацията деп.а на 9.05.1994 г. Текст - ДВ бр. 30/1.04.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 1125, с. 3, № 17512.

Допълнителен протокол към ЖК от 12.08.1949 г. относно защитата на жертвите на въоръжени конфликти с немеждународен характер (Протокол II), Подп. в Женева на 8.06.1977 г. Депозитар - Швейцария. В сила от 7.12.1978 г., за Б-я от 26.03.1990 г. Ратиф. с Указ № 1586/4.08.1989 г.; ДВ бр. 62/1989 г. Ратиф. документ деп. на 26.09.1989 г. Текст - ДВ бр. 30/1.04.2014 г.; сб. договори на ООН, т. 1125, с. 609, № 17513.

Конвенция за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, Пр. в Хага на 14.05.1954 г. Депозитар - ЮНЕСКО. В сила от 7.08.1956 г., за Б-я от 7.11.1956 г. Ратиф. с Указ № 154/26.05.1956 г.; ДВ бр. 44/1956 г. Документ за присъединяване деп. на 7.08.1956 г. Текст - ДВ бр. 24/1959 г.; сб. договори на ООН, т.249, с. 215, № 3511.

Протокол към Конвенцията за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, Пр. в Хага на 14.05.1954 г. Депозитар - ЮНЕСКО. В сила за Б-я от 9.01.1959 г. Ратиф. с Указ № 290/9.08.58 г.; ДВ бр. 66/1958 г. Документ за присъединяване деп. на 9.10.1958 г. Текст - ДВ бр. 24/1959 г.; сб. договори на ООН, т.249, с. 215, № 3511.

Конвенция за неприлагане на давност по отношение на военните престъпления и престъпленията против човечеството, Пр. от ОС на ООН на 26.11.1968 г. Депозитар - ООН. В сила от 11.11.1970 г. Ратиф. с Указ № 344/10.04.1969 г. /декларация по чл. 5 и 7/; ДВ бр. 31/1969 г. Ратиф. документ деп. на 21.05.1969 г. Текст – ДВ бр. 99/2010 г.; сб. договори на ООН, т. 754, с. 73, № 10823.

Конвенция за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологически /биологически/ и токсични оръжия и за тяхното унищожаване, Подп. във Вашингтон, Лондон и Москва на 10.04.1972 г. Депозитар - Великобритания, САЩ и Русия. В сила от 26.03.1975 г. Ратиф. с Указ № 1524/30.06.1972 г.; ДВ бр. 54/1972 г. Ратиф. документ деп. на 2.08.1972 г. (Лондон), на 13.09.1972 г. (Вашингтон), на 19.09.1972 (Москва) Текст - ДВ бр. 46/1975 г.; сб. договори на ООН, т. 1015, с. 163, № 14860.

Конвенция за забрана на военното или всяко друго враждебно използване на средства за въздействие върху природната среда, Пр. на 10.12.1976 г. Депозитар - ООН. В сила от 5.10.1978 г. Ратиф. с Указ № 1045/25.05.1978 г.; ДВ бр. 43/1978 г. Ратиф. документ деп. на 31.05.1978 г. Текст - ДВ бр. 22/1979 г.; сб. договори на ООН, т. 1108, с. 151, № 17119.

Конвенция за забрана или ограничаване употребата на определени видове конвенционални оръжия, които могат да се смятат за нанасящи прекомерни увреждания или имащи неизбирателно действие заедно със следните Протоколи: Протокол за неоткриваеми осколки (Протокол I), Протокол за забрана или ограничаване употребата на мини, мини-капани и други устройства (Протокол II), Протокол за забрана или ограничаване употребата на запалително оръжие (Протокол III), Подп. в Женева на 10.10.1980 г. Депозитар - ООН. В сила от 2.12.1983 г. Ратиф. с Указ № 1493/14.06.1982 г.; ДВ бр. 48/1982 г. Ратиф. документ деп. на 15.10.1982 г. Текст - сб. договори на ООН, т. 1342, с. 137, № 22495. Превод на български, наличен в Д МППЕС.

Конвенция за правата на детето, Пр. от ОС на ООН на 20.11.1989 г. Депозитар – ООН. В сила от 2.09.1990 г., за Б-я от 3.07.1991 г. Ратиф. с решение на ВНС от 11.04.1991 г.; ДВ бр. 32/1991 г. Ратиф. документ деп. на 3.06.1991 г. Текст - ДВ бр. 55/1991 г.

Приложение I към Допълнителен протокол I към ЖК от 12.08.1949 г.: Правилник относно идентификацията (изменено на 30 ноември 1993 г.), Проектът за изменения е одобрен с Протокол № 59 от заседание на МС от 6.07.1992 г., т. 9.

Конвенция за забрана на разработването, производството, натрупването и употребата на химическо оръжие и за неговото унищожаване, Подп. в Париж на 13.01.1993 г. Депозитар - ООН. В сила от 29.04.1997 г. Ратиф. със Закон на НС от 29.06.1994 г.; ДВ бр. 55/1994 г. Ратиф. документ деп. на 10.08.1994 г. Текст – ДВ бр. 103/2001

Допълнителен протокол към Конвенцията за забрани или ограничения върху използването на определени конвенционални оръжия, които може да се смятат за прекомерно нанасяващи или за имащи неизбирателни въздействия (Протокол за ослепяващи лазерни оръжия - Протокол IV), Пр. от Конференцията на държавите-страни по Конвенцията на 8-то пленарно заседание на държавите-страни на 13.10.1995 г. В сила от 30.07.1998 г., за Б-я от 3.06.1999 г. Ратиф. със закон на НС от 4.11.1998 г.; ДВ бр. 133/11.11.1998 г. Писмо до ГС на ООН относно ратификацията, деп.о на 3.12.1998 г. Текст: Превод на български, приложен към РМС № 562/22.10.1998 г.

Протокол за забрани или ограничения на използването на мини, мини-капани и други устройства, с измененията от 3 май 1996 г. (Протокол II, с измененията от 3 май 1996 г.), Пр. от Конференцията на държавите-страни по Конвенцията в Женева на 3.05.1996 г. В сила от 3.12.1998 г., за Б-я от 3.06.1999 г. Ратиф. със закон на НС от 4.11.1998 г.; ДВ бр. 133/11.11.1998 г. Писмо до ГС на ООН относно ратификацията, деп.о на 3.12.1998 г. Текст: Превод на български, приложен към РМС № 562/22.10.1998 г.

Конвенция за забрана на употребата, складирането, производството и трансфера на противопехотните мини и за тяхното унищожаване /Отавска конвенция/, Съставена в Осло на 18.09.1997 г. Депозитар - ООН. В сила от 1.03.1999 г. Ратиф. със Закон на НС от 29.07.1998 г.; ДВ бр. 93/1998 г. Ратиф. документ деп. на 4.09.1998 г. Текст - ДВ бр. 68/1999 г.

Конвенция от Тампере за предоставяне на телекомуникационни ресурси за ограничаване на последствията от бедствия и за възстановителни операции, Пр. в Тампере, Финландия, на 18.06.1998 г. Депозитар - ООН. В сила от 8.01.2005 г. Ратиф. със закон на НС от 17.05.2000 г.; ДВ бр. 44/2000 г.

Ратиф. документ деп. на 20.06.2000 г. Текст – ДВ бр. 55/2006 г.

Римски статут на Международния наказателен съд, Пр. в Рим на 17.07.1998 г. Депозитар - ООН. В сила от 1.07.2002 г. Ратиф. със Закон на НС от 15.03.2002 г.; ДВ бр. 31/2002 г. Ратиф. документ деп. на 11.04.2002 г. Текст - ДВ бр. 68/2002 г.

Втори протокол към Хагската конвенция от 1954 г. за защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт, Пр. в Хага на 26.03.1999 г. Депозитар - ЮНЕСКО. В сила от 9.03.2004 г. Ратиф. със закон на НС от 29.03.2000 г.; ДВ бр. 30/2000 г. Ратиф. документ деп. на 14.06.2000 г. Текст – ДВ бр. 25/24.03.2017 г.

Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно участието на деца във въоръжен конфликт, Съставен в Ню Йорк на 25.05.2000 г. Депозитар – ООН. В сила от 12.02.2002 г. Ратиф. със закон на НС от 31.10.2001 г. /декларация по чл. 3, ал. 2/; ДВ бр. 97/2001 г. Ратиф. документ деп. на 12.02.2002 г. Текст - ДВ бр. 28/2002 г.

Изменения на чл. 1 от Конвенцията за забрани или ограничения върху използването на определени конвенционални оръжия, които може да се смятат за прекомерно нараняващи или за имащи неизбирателно действие, Пр.и на 21.12.2001 г. В сила от 18.05.2004 г. Ратиф. със закон на НС от 22.01.2003 г.; ДВ бр. 10/2003 г. Ратиф. документ деп. на 28.02.2003 г. Текст: Превод на български, приложен към РМС № 691/25.10.2002 г.

Протокол за взривни военни остатъци /Протокол V/ към Конвенцията за забрани или ограничения върху използването на определени конвенционални оръжия, които може да се смятат за прекомерно нараняващи или за имащи неизбирателни въздействия, Пр. от Конференцията на държавите-страни по Конвенцията в Женева на 28.11.2003 г. В сила от 12.11.2006 г. Ратиф. със закон на НС от 5.10.2005 г.; ДВ бр. 83/18.10.2005 г. Документ за обвързване /писмо на министъра на външните работи на Р Б-я до ГС на ООН, изпратено по командирован до ПП-Ню Йорк с писмо № 55-05а-258 от 3.11.2005 г. - деп. на 8.12.2005 г. Превод на български, приложен към РМС № 748/10.09.2005 г.

Допълнителен протокол към ЖК от 12.08.1949 г. относно приемането на допълнителна отличителна емблема /Протокол III/, Пр. в Женева на 8.12.2005 г. Депозитар – Швейцария. В сила от 14.01.2007 г., за Б-я от 13.03.2007 г. Ратиф. със закон на НС от 19.07.2006 г.; ДВ бр. 62/2006 г. Ратиф. документ деп. на 13.09.2006 г. Текст - ДВ бр. 30/1.04.2014 г.

Международна конвенция за защита на всички хора от насилствено изчезване, Пр. в Ню Йорк на 20.12.2006 г. Депозитар – ООН. В сила от 23.12.2010 г. Пр.МС № 26/3.07.2008 г., т. 15 - одобрява и упълномощава заместник министър-председателя и министър на външните работи да подпише при условие за последваща ратификация. Подп. на 24.09.2008 г.

Конвенция по касетъчните боеприпаси, Съставена в Дъблин на 30.05.2008 г. Депозитар - ООН. Открита за подписване в Осло на 3.12.2008 г. В сила от 1.08.2010 г., за Б-я от 1.10.2011 г. Ратиф. със закон на НС от 10.02.2011 г.; ДВ бр. 16/22.02.2011 г. Ратиф. документ деп. на 6.04.2011 г. Текст - ДВ бр. 75/27.09.2011 г.

Договор за търговия с оръжие, Пр. в Ню Йорк на 2.04.2013 г. Депозитар – ООН. В сила от 24.12.2014 г. Ратиф. със закон на НС от 12.03.2014 г.; ДВ бр. 26/21.03.2014 г. Ратиф. документ деп. на 2.04.2014 г. Текст – ДВ бр. 4/15.01.2015 г.

Съдържание

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	6
II. НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРАВО (ведомства, институции и национални механизми).....	6
1.1. Национален комитет по международно хуманитарно право.....	6
1.2. Експертни работни групи към НК по МХП.....	7
III. СЪОТНОШЕНИЕ НАЦИОНАЛНО ПРАВО - МЕЖДУНАРОДНО ПУБЛИЧНО ПРАВО.....	7
IV. НАЦИОНАЛНИ МЕРКИ ЗА ПРИЛАГАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНОТО ХУМАНИТАРНО ПРАВО.....	8
1. Правна рамка.....	8
1.1. Участие в договори в областта на международното хуманитарно право.....	8
1.2. Основни политически и други ангажименти, свързани с прилагането на МХП, поети от Република България.....	9
А. Призив за действие за защита от насилие, основаващо се на пола, в извънредни ситуации.....	9
Б. Харта за включване на хората с увреждания в хуманитарни дейности.....	9
В. Национален план за действие относно „Жени, мир и сигурност“ в изпълнение на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН от 2000 г.....	9
Г. Политическа декларация за защита на медицинския персонал и оказваната медицинска помощ по време на въоръжен конфликт.....	10
Д. Хуманитарен призив за действие за подкрепа на МХП.....	10
Е. Призив за действие за засилване спазването на международното хуманитарно право и хуманитарната дейност, основана на принципи (Call for Action to strengthen respect for international humanitarian law and principled humanitarian action).....	10
Ж. Декларация за сигурност на училищата (Safe School Declaration).....	11
3. Отбелязване на 70-та годишнина от приемането на Женевските конвенции.....	11
1.3. Европейски съюз.....	11
1.4. Резолюции и доброволни хуманитарни ангажименти от международната конференция на Червения кръст и Червения полумесец.....	11
2. Закрила на някои категории лица.....	12
2.1 Ранени и болни лица. Лица, претърпели корабкрушение.....	12
2.2. Лица, лишени от свобода.....	13
2.2.1. Военнопленници.....	13
2.2.2. Интернирани цивилни.....	13
2.3. Закрила на жените.....	13
2.4. Закрила на детето.....	14
2.5. Бежанци.....	16

2.6. Членове на въоръжените сили.....	17
2.7. Лица, извършващи медицински и богослужебни дейности.....	18
2.8. Журналисти и военни кореспонденти.....	18
3. Закрила на някои категории обекти.....	19
3.1. Защитени зони и места.....	19
3.1.1. Защита на граждански и военни болници.....	19
3.1.2. Места и зони под специална защита.....	19
3.1.3. Администрация на гробове.....	19
3.1.4. Възстановяване на семейните връзки.....	20
3.2. Обекти и съоръжения, съдържащи опасни сили.....	20
3.3. Защита на културните ценности в случай на въоръжен конфликт.....	21
3.4. Околна среда.....	22
4. Мерки за осигуряване на идентифицирането на защитените обекти.....	23
4.1. Закрила на името и емблемата на Червения кръст и Червения полумесец.....	23
5. Структури за закрила и подкрепа.....	23
5.1. Национални дружества на Червения кръст или Червения полумесец.....	23
5.2. Гражданска защита.....	24
5.3. Национални информационни офиси (Служби за издирвания и възстановяване на семейните връзки).....	25
6. Регламентирано използване на методите и средствата за водене на бойни действия.....	25
6.1. Договори по отношение на въоръженията, по които Република България е страна.....	25
6.2. Планиране на операции.....	26
6.3. Нововъзникващи технологии във военната сфера и предизвикателства пред международното хуманитарно право.....	26
6.4. Хуманитарно въздействие от използването на експлозивни оръжия срещу военни цели в гъсто населени райони.....	26
6.5. Защита на цивилното население при водене на бойни действия в градове при използване на експлозивни оръжия.....	27
6.6. Регламентирано използване на методите и средствата за водене на бойни действия.....	27
7. Нарушения на международното хуманитарно право.....	28
8. Други мерки за прилагане на МХП.....	30
8.1. Превод на договорите в областта на международното хуманитарно право.....	30
8.2. Разпространение и преподаване.....	30

Български Червен кръст
www.redcross.bg